

Újút

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

III. évfolyam 1933. XII.

Megjelenik minden hó 15-én

Tartalom:

Hoffer Ármin dr.:

Chanuka és karácsony

Reiner Imre dr.:

Reb Léb Gross

Illésné Sass Jolán:

*A makkabeusok
utódai*

**Márkusné Beer
Erzsébet:**

A sikkasztó

*s még sok érdekes riport
és értékes cikk.*

SABETAY J. DJAEN
a spanyol (szefard)
hitközségek grand rabbinja.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Makótól-Jeruzsálemig

A Pesti Izr. Hitközség kórházába nem szabad bevinni kristályvizet.

Csak a be nem avatott előtt érthetetlen ez a tilalom.

Pedig igen egyszerű a magyarázata.

A Kristályvíz tiszta, sőt kristálytiszta.

Ez nagy hátrány.

Mert csak a zavarosban lehet eredményesen halászni és főleg jól keresni.

*

A Pesti Izr. Hitközség vezetősége tavaly hogy jövedelmét fokozhassa, a vallás elmélyítés leple alatt beléptídiás hangversenyeket rendezett a templomokban.

Ez a vallási szempontokból mindenképpen elítélendő vállalkozás erkölcsileg csúnya fiaskóval végződött.

Ennek dacára az előljárárság most elhátározta, hogy vallásos estéket rendez a Dohány-utcai templomban.

Ezúttal is tiltakozunk a templomok profanizálása ellen.

Vegye tudomásul a t. Vezetőség, hogy a templom nem cirkusz, sem pedig mutatványos bódé, hanem az a szent hely, ahol csak ájtatosan imádkozni szabad.

*

A pesti zsidó kulturális szakosztály Kiss József 90-ik születésének évfordulóján emlékestet rendezett.

Ezen alkalmából elmondunk egy igen kedves anekdotát a nagy zsidó költővel kapcsolatban.

Lánczy Leó a nagy bankvezér kora tavasszal meglátott egy cukordinyét egyik belvárosi csemegeüzlet kiskakájában és az ára után érdeklődött.

— Öt forint... felelte a kereskedő.

— Nagyon drága!... Ezt a luxust nem engedhetem meg magamnak... szólt a bankvezér és elment...

A bank előszobájában Kiss József ült és várta Lánczyt, akitől a nehéz megélhetési viszonyokra való tekintettel lapja pauszálójának felemelését kérte.

Meg is kapta.

A hivatalos óra letelte után Lánczy hazafelé indult. Utközben elhatározta, hogy mégis megveszi a dinnyét.

— Nagyon sajnálom, de már elkelt... mondta a kereskedő.

— Ugyan kérem, ki vette meg azt?

— Kiss József, a költő... adta készségesen a felvilágosítást a kereskedő...

*

A Magyar Tudományos Akadémia Goldziher szobát létesített, amely a magyar zsidóság hallhatatlan büszkeségének emlékét hirdeti.

Kínos feltűnést keltett, hogy a hitközség elnöke, aki egyben a legmagasabb zsidó egyházi méltóság viselője is, nem jelent meg az avatási ünnepélyen.

De nem jelent meg Eppler Sándor, a hitközség főtitkára sem, aki a nagy orientálista tudós utóda.

Nem érdektelen felemlíteni, hogy Goldzihernek mint hitközségi főtitkárnak csupán 13.000 korona fizetése volt, míg Eppler Sándornak összjövedelme kb. 39.000 pengő.

Persze-persze!... Goldziher idejében még nem volt annyi eltitkolni-valója a hitközségnek mint ma...

Dr. Klein Viktor (Dun. Streda):

Ne bánts a zsidót!

Mi adtunk mindent a világnak át,
Mi adtuk a törát és a bibliát,
Mi hallottuk először az Egy Isten szavát,
Mi hoztunk a földre minden kulturát.

Tudásunk, szellemünk világító fáklya,
Melyet el nem olthat semmi népnek átka,
Gettó, máglya, kínzás, inkvizíció!
Van!... él és virágzik az ami zsidó.

Velünk van Istenünk, újra él Izrael,
Hallod a zsolozsmát: Semá Jisraél.
Ha majd egyszer szól a harsona,
S együtt lesz minden népnek a fia.
Ha majd a világ így lesz más,
Csak akkor jön el a Messiás.

Üthet minket addig világ minden hada,
Pusztíthat elnyomás megindult tábora,
Elvehetnek tőlünk, el minden földi jót,
Mi büszkén kiáltjuk: „Ne bánts a zsidót”.

Jean Duca román miniszterelnök és J. Nistor kisebbségi miniszter nyilatkozik az Új Ut-nak.

Romániában Jean Duca egyetemi tanárt, a Liberális Párt vezérét bízta meg a király a kormány megalakításával.

Duca vérbeli politikus, aki nagy tapintattal válogatta meg a kabinet tagjait.

Sikerrel.

J. G. Duca

Már a kormányalakítás első napjai után az a vélemény alakult ki, hogy a kabinet minden egyes tagjában meg van a teljes garancia arra, hogy a kátyuba süppedt kormánysszeret kihúzza és az országban rendet terem.

Duca miniszterelnök mosolyogva ült dolgozóasztalánál.

Rendkívül melegen fogadott.

Formaságok nélkül, közvetlen, szinte baráti hangon indult meg a beszélgetés. Ugy éreztem magam, mintha egy meghitt redakciós szobában volnék.

— Interjút csak a választás után adok — mondta az új kormányelnök — egyelőre kóstolónak csupán annyit mondok: A hitlerizmus, bolsevizmus, antiszemitizmusnak és minden egyéb szélsőséges mozgalomnak ellensége vagyok. Mindezeket — szívem szerint — békésen, megértéssel óhajtom le-szerelni, de ha oktan ellenállásra bukkannék, azt letöröm.

... Vajvoda, igen tisztelt elődöm — bár jóhiszeműségében nem kételkedem — az antiszemita veleitású Vasgárdát és a diákok üzelmeit gyermekjátéknak vélte. De én rájöttem, hogy ezeket az ifjukat lelkiismeretlen fanatikusok vezették félre és komoly gyilkoló szerszámokkal szerelték fel őket.

... Hát ezt az országra nézve káros kilengéseket nem tűröm tovább! ... A diákok tanuljanak és ne üssék az orrukat politikába, amelyhez még éretlenek...

J. Nistor.

J. Nistor, a kisebbségek minisztere igen röviden, de velősen jelentette ki:

— Országunkban meg kell szűnnie a gyűlöletnek és a felekezeti türelmetlenségnek. Azt akarom, hogy a népi kisebbségek szívesen látott vendégként érezzék magukat nálunk és teljes objektivitással fogom mérlegelni kívánságaikat . . .

Lapzártakor kaptuk a tudósítást, hogy a kormány a vasgárdisták egyesületét feloszlatta és a helyiségekben talált fegyvereket elkoboztatta és leszerelte a guruló márkán megszervezett hitler-mozgalmat, a diákságot pedig teljesen megfékezte.

A kormánynak erélyes és bölcs intézkedését általános tetszéssel és megnyugvással fogadták.

Lakos András:

Chanukadal

Világviharban halálraszántan
új Makkabeusként hareba szálltam,
zászlómra Cion nevét írtam —
és kiálltam a síkra nyíltan.

Baljós sötétben, galut-határon
Állom a harcot, ezerszer állom,
vérezzem el bár szívem galambja,
a Jövő tüzel új s új kalandra!

Uj chanukadalt dalol a vérem,
harsog a dobszó a galut éjben,
harsog kétezeréves daccal:
trará . . . trará . . . már jön a hajnal!

Az ősz Makkabi suhan előttem
chanuka éjén egekbenötten,
csillagok mögül mintha kilesne,
kemény inú társakat keresve.

Izom-zsidókat: szabadsághősnek, —
nem hányászkodót, bátrát, — erőset,
világviharban halálraszántat:
Uj Makkábit az ősz-új Hazának!

BERGER ADOLF

vendéglője és szállodája

NOVA-BANA

Jó — olcsó — kényelmes!

Meinl-cég és a horogkereszt

A Meinl Gyula kávé-cégről megírtuk, hogy még véletlenségből sem alkalmaz zsidót.

Ezt a híradásunkat a zsidó felekezeti lapokban való intenzív hirdetésekkel és a zsidóságnak kedveskedő toleráns nyilatkozatokkal igyekeznek letompítani a Meinl cég.

Sikertelenül.

Most a Meinl-cég előszedett archívumából egy, még 1931. szeptember 29-én keltezett levelet, amelyben a Pesti Izr. Hitközség előljárósága kijelenti, hogy nincsen tudomása arról, hogy a cég alkalmazottai és a kereskedőkkel szemben, akikkel összekötetésben áll, felekezeti szempontból különbséget tenne — és azt sok-sok ezer példányban faksimilliroztatta és azokkal elárasztotta az egész országot.

Mi elhiszük, hogy a Meinl-cég nem tesz különbséget zsidó és nem zsidó kereskedő és vevő között, akik a cégnél vásárolnak . . .

Sőt azt is tudjuk, hogy az alkalmazottai között nem tesz felekezeti különbséget. Nem is tehet — mert nincsen közöttük — zsidó! . . .

*

Lapzártakor jelenti nagyváradi tudósítónk:

A Meinl Gyula kávé-cég itteni fióküzlete ma reggel csokoládéból készült hatalmas horogkereszttel díszítette fel kirakatát . . .

*

A Pesti Izr. Hitközség vezetőségének nincs tudomása arról, hogy a Meinl-cég antiszemita. Ezt írásban is igazolja! . . .

Sekajach! . . .

Braun Gyula

מֶשְׁאֵרָה מֶשְׁאֵרָה

VI. Aradi-utca 43

Állandóan elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi áron.

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

Spanyol hitközség Bucarestben

Majdnem 500 éve, hogy Spanyolországból a legádázabb módon kiüldöztek a zsidókat. A menekültek szét-szóródtak a világ minden tájába. Az utódok még ma is spanyoloknak vallják magukat és spanyol nyelven beszélnek.

Josef M. Pincas

Ma 14 spanyol hitközség van. (Kb. 30.—40.000 lélek.)

Felkerestem Sabetay J. Djaen-t, az összes spanyol (szefard) hitközségek grand rabbinját, akiről megtudtam, hogy nemcsak zsidó, hanem univerzális szempontból is nagy tudós, egyben kiváló publicista és színpadi szerző is.

Bájos közvetlenséggel fogadott.

Miközben szürcsöltük az illatos török kávét, kivételes előzékenységgel adta elő érdekes adatait.

— Plevnában születtem. 48 éves vagyok — mondta a grand rabbin és mosolyogva folytatta — Nemde Ön csodálkozik, mert egészen ősz vagyok? ... Nagyon sokat dolgoztam és dolgozom ... Jeruzsálemben és Konstantinápolyban végeztem tanulmányaimat ...

... Mindjárt rabbivá való felavatásom után célul tűztem ki, hogy a spanyol (szefard) zsidókat egy táborba

tömörítsem. Emiatt beutaztam a föld legnagyobb részét.

... Két évtizedes törekvésemet teljes siker koronázta ... Két éve vagyok Bukarestben és most innen intézem a spanyol unió ügyeit.

... Kitűnő munkatársam Josef M. Pincas a világunio elnöke. Pincas verbeli filantrop. Nagy elfoglaltsága dacára fiatalos ügybuzgalommal tölti be tisztségét és tekintélyes anyagi áldozatokkal segíti elő terveimet, céljaimat. Bőkezűen áll a világszervezet rendelkezésére. Igazi grand seignor!

... A bukaresti hitközségnek kb. 9—10.000 tagja van. Elnöke Dr. Josif G. Cohen ügyvéd. Kitűnő jogász és szakíró. Minden évben előadást tart a párisi egyetemen.

— Ilyen hatalmas zsidó egyéniségek támogatása mellett most már lényegesen könnyebb eredményeket felmutatnom.

... Nemrég memorandumot nyújtottam át a spanyol kormánynak. Őt pontban foglaltam össze a szefard hitközségek kéréseit.

... 1. A spanyol kormány ismerjen el bennünket spanyol alattvalóknak.

Dr. Josif G. Cohen

Ezt a kisebbségi jog szempontjából tartom fontosnak.

2. Hivatalosan töröljék azt a megsegényítő kitiltó rendeletet, amelyet Ferdinand és Izabella akkori uralkodók 1492-ben adtak ki.

3. A toledói Sinagoge del Transitóból zsidó museumot és kulturközpontot létesítsenek.

4. Ebből a központból induljon ki a szellemi irányítás.

5. A spanyol és héber nyelv ápolása.

A spanyol kormány magáévá tette indítványomat és előterjesztésére a köztársaság elnöke a legnagyobb kitüntetéssel dekorált.

... A bukaresti spanyol hitközség igen gazdag. Két elemi (fiu és leány)

iskolát és óvodát tart fenn önerejéből. Az előadó nyelv román és héber.

... 40 diák számára menzánk van.

Ötven ápolunk van az aggok házában. Népkonyhánkban naponta átlag 80—100 rászorult kap ingyen ellátást. Klinikánkon 4 orvos ingyenesen kezeli a szegénysorsú betegeket ...

A grand rabbin most kis pihenőt tart.

Pillanatra elkomolyodik.

... És még mi minden vár megoldásra! ...

Djaen arca a lelkesedéstől kipirul, szemei tűzben égnek.

... De ha a jó Isten megsegít, kitűnő munkatársaimmal rövidesen megvalósíthatom terveimet ...

Fuchs Ernő (Berehovo):

Remigráció

Jakober E. mult havi cikkéhez.

Nem remigráció ez már, hanem zsidó népvándorlás. Nézzünk körül a világban és mindenütt találunk zsidót, akik fájdalommal és lélekben megtörve hagyták ott a már otthonnak hitt provisórikus hazát és elmentek, avagy elkergették őket ... a bizonytalanság felé ...

Szomorú, hányatott, ősi zsidó sors a miénk ... Ősi idők óta járjuk a világ nagy és kis országújtait ... Ma megtelepszünk, azt hisszük, hogy hazára találtunk ... de holnap már kezünkbe adják a vándorbotot és mehetünk tovább ... tovább ... Hazátlanul ... űzött vad módjára ... új hazát keresni, amelyben talán megtaláljuk az évszázadok óta keresett szabadságot és egyenjogúságot.

Jobbra-balra, határokon, tengereken, országokon keresztül dobálnak bennünket a különféle nemzetek antiszenita államférfiai. Ma itt vagyunk, holnap ott ... holnapután amott ... ma itt dőlnek fel zsidó testvéreink házait és családi szentségeit, földönfutókká téve őket ... holnap ott ... Ma itt csap fel a gyűlölet tüze — holnap ott s nyomában mindenütt zsidó vér, könny és gyász fakad, újból elindítva egy sereg hazátlan zsidó bolygó karavánt új otthon ke-

resni, mint ahogy tették apáik, dédapáik és ükapáik ...

Mult és jelen között csak annyi a különbség, hogy akkor évtizedek, sőt évszázadok kellettek ahhoz, hogy a gyűlölet veszélyes szikrája tápot kapjon, míg most? egy éjszaka kirobbanthatja a gyűlölet dugaszolt dinamitját.

Csak egy országot hittünk és hiszünk magunkénak: Ción országát önálló zsidó államot a szent Jordán mindkét partján, ezt akarjuk, ezért küzdünk és erre jogot ad nekünk a Balfour deklaráció. Mi reménnyel és hittel küzdünk érte és várjuk az új zsidó reneszánszot, amelynek már keleten derengő fénye a szemünkbe csapott és elkápráztatt ... szuggesztív erővel vonz magához az ősi földön teremendő új haza és zsidó otthon gondolata ... zsidó szabadság ... reneszánsz ... ujjáépítés és ekkor egy rövid rádióhírből tudomásul kell vennünk, hogy a zsidó bevándorlást korlátozták, sőt, nemcsak, hogy korlátozták volna, hanem az országban élők közül számos ott élő bevándoroltat mint nem kívánatos idegent az ország területéről toloncúton szállítottak el.

Megdöbbenve hallgattuk a rádiójelentést. Mi ez? A zsidókat nem engedik be a Balfour-deklaráció által zsidó otthonnak nyilvánított, úgynevezett saját országába? A Balfour-deklaráció nem egyéb papírfórmánál?, amelyet bármikor felfrughatnak? Mi ez? Újból

vándorbotot kell fogni néhány ezer zsidó testvérnek és kezdődik a régi nóta, s a differencia csak az, hogy régebben idegen országokban üzték ki, de most? A saját hazájában kell felszedni a sátorfáját és nekiindulni a világ országútjának . . .

Hiába van ennek a szent földnek minden talpalatnyi röge zsidó vérrel és könnyel öntözve? Hiába vagyunk a szent földhöz ezernyi érzésláncsal elszakíthatatlanul hozzákötözve? mégis azt mondják: „Ez a föld nem a tiéd! azahogy a tiéd, a te hazád, de nem lakhatsz benne!” Más a gyakorlat és más az elmélet . . .

„Zsidó menj Palesztinába”, adják ki a jelszót, akik velünk zsidókkal nincsenek megelégedve. Mi mennénk szívesen, de ami-

kor menni akarunk, akkor nem lehet és ha ott vagyunk, akkor meg kitessekélnék a saját országunkból és ha onnan is elűzték, hát akkor hová? . . . Hová?

... és mi cionisták, mégis, bármiképp, bárhogyan fordul a helyzet, küzdeni fogunk egyesült erővel az elénk kitűzött célért: Palesztina felépítéséért és egy önálló zsidó állam feltámasztásáért . . . Ez a mi célunk és talán rendeltetésünk! S ha célunk megvalósul, hazát adunk zsidó testvéreinknek . . . Önálló szuverén zsidó hazát, amelyben nyugodtan hajthatja álomra fejét és ekkor . . . ekkor üt órája a zsidóság háboríthatatlan remigrációjának. Mert a visszavándorlást nem az időtől kell várunk, hanem nekünk magunknak kell kiküzdenünk . . .

Jacober Eduard (Mukacevo):

Chanuka 5694

Idestova több mint 2100 éve, akkor is felcsendültek Judea fájdalmainak és tehetetlenségének hangjai.

Nagy volt a fájdalom és a kétségbeesés a még kitartó judeaisták között. Mi legyen? Mit hozhat a kétségbeejtő és bizonytalan helyzet? De még valami, ami a húmaradottaknak még nehezebbé tette a sorscapások elviselését. Semmi jel sem mutatkozott az égen . . . Nem akadt próféta, aki hirdette volna — milyen ideig fog még e véres hajtóvadászat tartani Judeában? . . .

Amikor a megpróbáltatások oly magas fokot értek el, hogy az egész nép pusztulása — a nép kimerültsége és apáthiája következtében — egész közel volt — következett a felemelkedés.

Juda Makkabi, a „makkabeusok”, a heroizmus és a felemelkedés kora következett. A tehetetlenség és halálfélelem, amely oly hosszú ideig hatalmában tartotta a zsidó népet és reá nehezedett — eltűnt és helyt adott az örömnak, a reményteljes jövő kilátásának.

Es elkövetkezett Kiszlev 25-ik napja.

Minden zsidó polgár örömfényeket gyújtott háza előtt. A Tóra symboluma volt ez, melyet a költők „fény”-nek neveztek.

Kétezer éve gyulnak ki évről-évre a kis fények a gáluth zsidó házakban. Nem mindig örömfények, mégis, a zsidó ujjáéledést, az elkövetkezendő jobb és szebb zsidó életet hirdetik. Chanuka a zsidó kitartás, a zsidó erő, a zsidó jövőben való hit symboluma lett.

Megint Chanuka van és megint kigyulnak a kis fények a zsidó házakban — szomorú, kilátástalan tél hírőzői . . .

Hitlerországban hatszázezer pusztulásra ítélt zsidó néz farkasszemet a sorsával. A Szovjetben a zsidó nép legjobbjai éhesen és rongyosan várják a megváltást. És a „Zsidó Nemzeti Otthonban”, Erec Jisraelben razziákat rendez az okkupáns angol mandatárius hatalom „illegális” zsidó bevándorlókra, és a hajók Palesztinából remigráló zsidókat visznek vissza a gáluthba . . . Vajjon írni kell-e Lengyelországban élő gazdaságilag agyonnyomorított testvéreinkről is?

A gyűlölet hullámai, a butaság és tehetetlenség gyűlöletének hullámai csapnak felénk mindenfelől. Az antiszemitizmus „a buták szocializmusa” és a butaság hullámai a Tudomány Csarnokaiból csapnak felénk leggyakrabban . . .

Jövő? A győzedelmes igazságban való hit? . . . Hiszen ez mind frázis lett a huszadik században. Mindenütt emberek rothadnak tömlöcökben, szaporodnak a szibériai börtönökben, szaporodnak a koncentrációs táborokban a foglyok, de egyidejűleg szerződéseket kötnek Hitlerország és Szovjetország. Szovjetország és Amerika Uniója . . . És katonai parádékat látogatnak francia miniszterek a Szovjetben. És azt írják, hogy: „kedves Roosewelt úr!”. És azt a választ kapják, hogy: „kedves Litwinov úr!” . . . És Odessza rádiója üdvözlí a Palesztinában az „imperialista” cionisták ellen lázadó arabokat . . . ! Mindez a „béke” és „igazság” nevében.

Nem mutatkozik semmi jel az égen . . . Nem akad próféta, aki hirdetné — meddig fog ez még így tartani?! . . . És korunknak nincs Juda Makkabija!? . . .

Talán nehezebbek ezek az idők, mint a makkabeus-előtti idők. De, vajjon csak egyszer ismétlődött meg ez vérrel írott történelmünkben? . . .

Makkabeusok nem hunyászkodnak meg. A lobogó chanuka-gyertyák fényei bátorságot, kitartást, egyenes hátat, tiszta és büszke nézést parancsolnak.

A Chanuka-gyertyák parancsa: lángot a zsidó szívekbe, meg nem alkuvást, tüzet a zsidó életbe!

Legyenek a most ismét felragyogó chanuka-gyertyák fényei örömfények és hirdessék a jobb és a szebb zsidó jövőt.

Könyvekről—Irásokról

Aufruf

Nívós vita = folyóirat az emberi jogok védelmére.

Kéthetenként jelenik meg Prágában.

Külön érdekessége, hogy a munkatársak a Németországból menekülésre kényszerült újságírók, írók és tudósok, akik mezitelenül és tárgyilagosan ismertetik a németországi eseményeket.

Megrendelhető kiad hivatalunk útján.

Égész évre 60.— csehkrona.

Egyes száma Budapesten is kapható a Lauffer-féle könyvkereskedésben (IV. Váci-utca 11.)

Ára példányonként 3.— csehkrona.

A reverzálisok.

Megegyezések a gyermekek vallására. Írta: vitéz Somogyi István dr. árvaszéki ülnök. II. kiadás. 1933. A

„STUDIUM” főbizománya. (Budapest, IV., Kecskeméti u. 8.) Ára: 2.— P.

Vitéz Somogyi István dr. a reverzálisokról szóló tanulmányával közérdekű és széles körök érdeklődésének középpontjában álló kérdést világít meg.

Könyve a vegyes házasságokból született gyermekek vallási ügyeire vonatkozó jogszabályok összegezése és fejtegetése. Szól a reverzálisok magyarországi történetéről, a gyermekek vallására vonatkozó megegyezésekről és az anyakönyvi feljegyzéséről.

A szaksajtó a munkát nagy elismeréssel fogadta.

A könyv kiadóhivatalunk útján is megrendelhető.

Aki rossz híret terjeszti a jó országnak, Erec Jiszraelnek, az nem Izrael gyermekeitől származik.

Dr. Victor Seitz (Lucenec):

A sors útjai

A dolgoknak száz színe van és százoldalú a fogalom, amit „igazság”-nak nevezünk. Nincs módunkban az „igazság”-ot plasztikusan átfogni, de módunkban van több, sőt sok oldalát áttekinteni. A liberalizmus száz esztendeje a galutzsidóság legregényesebb korszaka. Az az idő az asszimilációnak, de az ébredésnek is korszaka.

El nem vitatható, hogy a liberális korszak hatalmas galyakat ütött le Izrael történelmi fájáról. Az egész nyugati zsidóság felolvadva (vagy inkább elmosva) az uralkodó népek nemzeti liberalizmusában, a francia forradalom által nyújtott új szabadság mámorában szívesen követte a felvilágosultság századát. Mindinkább elhagyta a talajt, amelyből származott és megtagadta a forrást, amely évezredekén át éltette. A korszak eszméinek zászlóvivője lett. Szenvedélyesen törekedett arra, hogy feledtesse a világgal és saját magával ősi származását, hogy letagadja **külön népi mivoltát**. Azokhoz, akik felette uralkodnak, hasonló akart lenni szellemben, kulturában, kultuszban, életmódban, divatban, hasonló a jogokban is.

A XIX. század elmosta Izrael népének nagyon széles rétegeit. És hogy a történelem e legnagyobb mostani fordulójánál, nagy széltörésekkel, széles népi és egészen nagyarányú nemzeti veszteségekkel Izrael népe mégis nagyban-egészben jelen van, amit annak az erőnek köszönhetünk, amelyet a legnagyobb ambícióval törekedtünk megtagadni. Nagyon bölcssek voltunk, amikor bebizonyítottuk Izrael istenének nemlétezését, és szellemiségünk szikrázó fényben ragyogott, amikor a gyávaság szellemétől lebéklyózott zsidó értelmünk gyakorolta a felvilágosult viviszekciót a Thóra tanai felett. „Ein Wust palestinensischen Aberglaubens” mondja a nagy század egyik lángoszlopa: Max Nordau. Szerencséje, hogy meghalt, mert most restellené magát.

A Könyv, a Byblos, a Thóra, mely a XX. században használatban lévő könyvek között egyedül őrzi az antik világ könyveinek formáját, ez bizonyult az igazi erőnek, amely Izráelt a galuth 1600 esztendeje alatt megtartotta és fenntartotta. Ez a mágnes, amely a porrá szórt népet összehívta. A Thóra a zsidó nép igazi őrzője. Ez az a bizonyos „der Ilort”, mely „védvár” és „kincs”. Szellemesen fejezve ki azt a gondolatot, hogy a kincs birtoka egyszersmind erősséget is ad. A Thóra a zsidóság történetében politikai szempontból: der Hort Israels.

De a fény nemcsak árnyékot vet, de fényt is ad. Amilyen rombolást vitt végbe a nagy század liberális asszimilációja Izrael történelmi testén, éppúgy igaz, hogy ez a nyugati kulturvilágban magasra lendült asszimilált zsidóság a pénzügyi és szellemi hatalom nagyon respektábilis nyalábját ragadta magához. Ebben az asszimilációban sarjadt ki újra a cióni gondolat, mely oly régi, mint a galuth. Ez az asszimilált zsidóság eszközölte ki a történelem nagy fordulójánál az úgynevezett „Balfour-deklaráció”-t és ugyancsak ez adta a pénzügyi erőt, mely a palesztinai mű finanszírozásához szükséges volt. Áldozatkészség szellemében az asszimiláció nem sikerült. Ezen az egy ponton a zsidóknak nem sikerült önmagukat megtagadniuk.

De a harctereken, amelyeken tízmillió halott maradt és országok és birodalmak, azokon a harctereken elesett a XIX. század, és annak összes szellemi és erkölcsi vívmánya. Ott maradt a XIX-ik század legfőbb éke: a szabadság és az egyetlen, ami az ember-barom életét türhetővé teszi: a jog. Egy új és megvadult nemzedék sarjadt ki a harcmezők vérmocsa-

raiból, melynek főtörekvése a nagy század liberális szellemének és intézményeinek megsemmisítése.

Ugyanezek a harctereken esett el a zsidók asszimilációja is. A „nagy ébredés” korszaka köszöntött reánk, de a XX-ik század sötét, kietlen korszakában felébredt — Izráel. Mindazokat a népi és szellemi veszteségeket, melyek a zsidóságot a XIX. században szétroncsolással fenyegették, a XX. század csapásai helyreütik.

A XX. század eltorlaszolja a menekülés útait a zsidók előtt. El a menekülést saját maguktól, multjuktól! A menekülésnek csak egy útja van számukra nyitva: menekülés saját magukhoz és jövődjükhöz.

Hoffer Ármin dr.:

Chanuka és karácsony

Zarándokünnepeink közül kettőről, a Pészách és Sevuosz ünnepeiről világos és közismeretű, hogy a kereszténységbe átmentek. Azaz, ha pontosan akarjuk meghatározni, nem mentek át, hanem egyszerűen ott maradtak.

Az első századokban a kereszténység egyáltalán még csak oly csekély változásokat eszközölt az anyavalláson, hogy élesebben megfigyelő szemnek kellett lennie, mely észrevegye, hogy az egyik-másik rítus zsidó-e vagy keresztény.

Néro császár, amikor az első században a keresztényeket üldözte, úgy győződött meg keresztény voltukról, hogy eléjük tett disznóhúst és ha nem ették meg, akkor tudta, hogy ezek keresztények. Tehát ezen egyetlen nagyobb üldözés, melyet a keresztények elszenvedtek és amelyre mint súlyos mártíriumra hivatkoznak, hogy Néro a kereszt híveit szurokba mártotta, azokból fáklyát csinált és velük örült kegyetlenséggel világított, tulajdonképpen szintén nekünk szólt, zsidóknak. Aminthogy a vadállatias Néro császár csak a zsidóság egy szektáját látta az új vallás híveiben.

Igy maradt reánk szomorú örökségként a vérévad, vagy ahogy most pontosan elnevezték, a vérbabona az első keresztényekről. A pogány rómaiak galád módon órájuk fogták, hogy a rómaiak vérért használják rituális célra, azt isszák husvéti ünnepükön. Ugyanis az első században pincékben, katakombákban tartották a keresztények miséiket, mert üldözték őket. Pészách-ünnepünkkel teljesen összeesett, rejtett helveken konzerválták a bort, ami abból állott, amit ma naponta tesz a kath. egyház, hogy a pap a borra mondta: Ez az én vérem. És a kath. vallás tanítása szerint ez a bor a pap megszentelése által valósággal Jézus vérévé válik. Ezt most naponta megcselekszi a kath. pap, de kezdetben, az első században csak egyszer egy évben, husvét ünnepén tették. Annak emlékére, hogy Jézus széder este, tehát Pészachkor mondta az evangélium szerint a kovásztalan kenyérre: Ez az én testem, a borra pedig: Ez az én vérem.

Ez tudomására jutott egy pogány római írónak és ez galád módon megrágalmazta az első keresztényeket, kiket zsidóknak nézett, hogy Pészachkor használják a vért, azaz áldozatképpen isszák. És természetesen tovább ment gazságában és megörökítette, hogy a zsidók Pészach-ünnepükön isszák a rómaiak vérért. Amiből annyi volt igaz, hogy a keresztények husvétkor megszentelik a bort és Jézus véreképpen isszák.

A XII. században Franciaország egyik városában, Bloisban, egy szerzetes barát kibetűzte elsárgult levelekből, hogy a zsidók Pészách-ünnepükön isszák a rómaiak vérért. Nem akarta a barát tudni, hogy a zsidók, akikről szól a feljegyzés, azok az első keresztények és a vér az a bor, amelyet

megszentelnek és a keresztény hit szerint Jézus vérévé válik, a rómaiak pedig a pogányok, akik rágalmaztak. Hanem a rómaiak, azok a szerzetesek szerint keresztények, hisz Róma csak keresztény lehet, a „Judaei” természetesen zsidók és nem az így nevezett új keresztények és a vér mi más, mint vér és pedig a rómaiak, tehát a keresztények vére és a Paszcha, az a zsidók Pészachja és nem a husvét. És a rágalom az igaz. Tehát kész a vád. Meg van írva, hogy a zsidók Pészach-ünnepükön isszák a keresztények vérére. Teszik — szólta a szerzetes — most is Bloisban 1171-ben ezen vádra az összes zsidókat legyilkolták, tíz évvel később pedig Bécsben 300 zsidót elevenen égettek el ezen rágalomra, később pedig ezrével estek őseink e rágalom áldozatául.

Pedig eleinte e gaz rágalmat a keresztényekre fogták és később ők hitték el és terjesztették rólunk, ők, akik 325-ig velünk együtt ülték meg a pészach-ünnepet és csak az ezen évben tartott nikaeai zsinaton tette át N. Constantinus, bizánc császára, a tavaszi (március 21. utáni) első holdtöltét követő első vasárnapra, amely a legtöbb esztendőben a széder utáni első vasárnap és csak némely esztendőben van négy héttel előbb. Ugyanakkor a szombatot is áttették vasárnapra. De a kath. egyház a husvétot liturgiai nyelven még ma is Paszchá-nak nevezi, ami aram fordítása Pészachnak. Sőt a kath. imakönyvekben benne van mai napig az imádság, melyet husvét első napján imádkoznak: Ez a nap, melyen kivezettek Izrael fiait Egyiptomból, a rabszolgaság házából. Ez persze azon időből maradt ott, amikor még együtt volt a husvét a mi ünnepünkkel. És hogy milyen szigorúan tartották a szerzetesek a husvét ünnepét Pészachnak, bizonyítja az, hogy a IV. században úgy kellett nekik megtiltani a macosz evését. Hét napig tartották a husvétot, minthogy Pészach ünnepének eredeti törvénye tudvalevőleg az, hogy hét napig együnk kovásztalan kenyeret, sőt később is hét napig tartották és XIV. Kelemen pápa Mária Terézia országaira 1771-ben intézkedett, hogy a husvét ünnepe csak két napig tartson.

Természetesen a Pészach ünnepének keresztény jelleget adtak. A megváltás nem az egyiptomi megváltás a rabszolgaságból, hanem Jézus váltotta meg azokat, akik hisznek benne, a régi pészacháldozat az ugyan-csak a kereszténység megalapítója, az agnus Dei, Isten báránya és még más vonatkozások is megmaradtak a liturgiában.

A Sevuosz ünnepe is megmaradt a kereszténységben, nevében és némiképp jellegében. A pünkösöd ötvenet jelent görög nyelven, mert hét hétre esik husvét után, ez az ómer 49 napjának olvasása nálunk. Mi pészach második napján kezdjük az olvasást, a keresztények husvét első napjától számítják, hogy pünkösöd is mindig vasárnapra essék. Sevuosz ünnepén Isten jelent meg tűzben és kinyilatkoztatta az ígéket, pünkösödöt azért ülik a keresztények, mert hitük az, hogy akkor jelent meg a szentlélek és mutatkoztak a tüzes nyelvek.

Tehát megtaláljuk Pészach és Sevuosz ünnepeit, de hiányzik Szukkosz ünnepe a keresztény vallásban. (Jom Kippurra kimutatta dr. Venetianer érdekes és tudományos cikkében: Zsidó nyomok a róm. kath. szertartásban (Évkönyv 1910), hogy miért maradt el a kereszténységben. És vele együtt a mi Roshasónónknak nincs ott nyoma.) De ezt keressük és éppen ezért kitérünk Chanukka ünnepére, hogy megtaláljuk a sátoros ünnepet.

A Makkabéusok ragyogó győzelmét, ami által a zsidó vallás eszméje ragyogó győzelmet aratott a szírus pogányság fölött, Kiszlév hó 25-étől kezdődőleg nyolc napon át üljük meg.

Miért tart ezen ünnep nyolc napig? Szól a talmud (Sabbosz 21b), hogy amikor a szírusok bementek a szentélybe, megfertőzték a szent olajokat és amikor a Chasmonéusok háza győzedelmeskedett, nem találtak csak egy korsó olajat, ellátva a főpap sértetlen pecsétjével, de nem volt

benne olaj, csak egy napra való, ámde csoda történt és elegendő volt az olaj nyolc napra. A következő esztendőben nyolc napos ünneppé tették, amelyen a hallél énekét és az al hannissim imát mondják el.

Ezen kedves néphagyomány teljes tiszteletben tartása és érintetlensége mellett meg kell állapítanunk, hogy a gyönyörű al hannissim ősrégi ima ezen csodát egy árva szóval sem említi, hanem elmondja, hogy . . . kitakarították szentélyedet, megtisztították templomod, meggyújtották a lángokat szent pitvaraiddban és elrendelték Chanukka ezen nyolc napját, hogy hálát adjunk Neked és dicsőítsük szent Nevedet.

Graetz nagy történeti művében (2. II. 351. kv) megjegyzi, hogy a palesztinai források az olajkorsó hagyományát nem említik, hanem ez csak a babiloniai körökben élt. Ugyancsak Graetz felhívja a figyelmet a Mak-kabeusok könyvére, ahol világosan olvasható hogy a szukkosz ünnepét nem ültették meg és annak pótlásául ülték nyolc napig Chanukka ünnepét. Szukkosz eredeti ünnepe — mint ismeretes — nyolc napig tartott, amelyből főünnep az első és nyolcadik nap.

Makk. II. k. 10., 5. kv. olvassuk: És örömmel teli nyolcnapos ünnepet ülték, mint sátoros ünnepet, megemlékezvén arról, hogy még kevéssel azelőtt sátoros ünnepen hogyan tengették életüket hegyeken és barlangokban vadállatok módjára. Ezért hoztak gallyakkal övezett pálcákat, pálmaágakat és háladalokat énekeltek.

Ugyancsak Sammai iskolája rokonságot talál Chanukka és a sátoros ünnep közt, mert mondja, hogy az első napon gyujtsunk nyolc lángot és a következő napokon mindig egy lánggal kevesebbet, mint a sátoros ünnepen az első napon mutatták be a legtöbb áldozatot és azontúl naponta eggyel kevesebbet. (Sab. ib.).

Tehát a Mak. könyve szerint a sátoros ünnepet pótolta Chanukka nyolc napja, amelyet természetesen úgy ünnepeltek, hogy főünnep volt munkaszünettel az első nap (Kiszlev hó 25-ike) és ugyancsak a nyolcadik, az utolsó nap is, ahogy eredetileg a sátoros ünnepet ülték. Tényleg, hosszabb tóralekció van e két napra, hogy ünnepi szent tóraolvasmány lehetett.

Mindesetre érdekes egy nagyon késői hagyomány is, melyet a Mharil őrzött meg (Orach-Chajim 670. fej. Túr é Zóhov 2.), hogy a régi rabbik tiltják Chanukka első és utolsó napján, a munkát, tehát világos, hogy a sátoros ünnep maradványa.

Ezen sátoros ünnepre emlékeztető Chanukka ünnepe pálmaágaival, gyertyáival, amelynek főünnep az első és a nyolcadik nap, megmaradt a kereszténységben, de saját jellegüket kölcsönzték neki.

Minthogy sehol megírva nincs, mikor született Jézus és mikor avatták Ábrahám szövetségébe, megtették a születés napjául Chanukka első napját, amely főünnep volt és a nyolcadik főünnepi napot a brisz miloh napjává. Tényleg hivatalos neve a nyolcadik napnak, január elsejének, Circumcisio. De természetesen Kiszlev hó 25-ére, amely vele sokszor majdnem összeesik, mint most hét éve, de mindig közel van hozzá. A pálmaágak, amelyekről szól a Mak. könyve, megmaradtak karácsonyfa alakjában és a Chanukka-lángok a gyertyák, melyek vallásosabb keresztény házban nyolc estén égnek és megmaradt a zsidóságból az is, hogy az ünnep előestéjén gyújtják ki azokat.

Igy jutott el a sátoros ünnep is a kereszténységbe, melyet felruháztak saját jellegükkel és alkalmasabbnak mutatkozott erre a sátoros ünnep mintájára alakult Chanukka ünnepe fényével és eredeti lombjával, mint a Szukkosz ünnepek. Talán ezzel összefügg a Weinacht kifejezés, mert Chanukka egyes fordítása „avatás”.

A Makkabeusok utódai

Kis versesszínjáték 1 felvonásban.

Irta: Illésné Sass Jolán.

(A temesvári Arany János társaság tagja.)

1 favágó.

1 kőműves

Jonathán ben Usiel

Rabbi Joschua

Rabban Johannan ben Zakkai

Rabbi Eleaser ben Arach

Királyleány

Rabbi Josua ben Channanja

Kéményseprő

Rabbi Akiba

Földbirtokos (Rabbi Akiba volt gazdája)

Egy szegényes külsejű nő, a lánya

Tanítványok.

Egy favágó: Most Izraelben mindenütt mély fájdalom honol.

Özvegy és árva kesereg, jeltelen sírokon.

Ledőlt a szentély, ősi fény, csillogás odalett,

A pogány horda nem kímélt anyát és gyermeket.

Többen: Néztük a szörnyű hamvadást, meredten, mint a holt,

Lángokkal ritkult a sötét borzalmak éje volt!

Egy kőműves: Meddő kesergés nem segít, elő hát fegyverünk!

A dicsőség és hatalom rózsaszín hajnalán.

Ha gyáván nézzük a dúlást, mindnyájan elveszünk.

Harsogjon hát a harcikürt, mint egykor hajdanán,

Többen ismétlik: Harsogjon hát a harcikürt, mint egykor hajdanán,

A dicsőség és hatalom, rózsaszín hajnalán.

Jonathan ben Usiel: Csituljon el a bosszúvágy s a lázító beszéd!

Szeliden nyesse kardotok a szőlővenyigét!

Lándzsátok sarlóvá legyen az Ur ígérete,

Hogy nem lesz irigység, harag, szívetek vonja be!

Nemzet nemzetet nem igáz, ember embert nem öl,

Szeretet, áldás, béke száll a mindenség felől.

Felebarátod úgy szeresd, mint tenmagad, nagyon.

Kiméld szívét, s ha vétkezett se érje bántalom.

Szerény mesterem hagyta ránk ez örök szent ígét,

Világosító ereje világgá hordta szét.

Rabbi Josua: Oh jaj nekünk! a gyűlölet mindenkor megtalál,

Ránk mered néma borzalom, gyász, átok és halál!

A templom üszkös romjait csak sírva láthatom,

Szívem szorítja szüntelen, vad, kínzó fájdalom.

Rabban Zakkai: Ne sírj testvérem, ne zokogj, bár várunk odalett,

Száz áldozatnál többet ér egy jó cselekedet.

Az ősi írás megmaradt, s a lélek ereje,

Kutasd a csillagok honát, a mély tengert vele.

A kétely mérgét irtsd ki hát, csak fölfelé haladj,

Szerez belátást és tanulj, alázatos maradj!

Egy kőműves: Oh pátriárka, mesterünk, nincs messze már a vég!

Hogy távol tartsuk ellenünk, kevés a bölcseség!

Itt tenni kell, gyors sebtiben, mert az idő halad,

Elszántan sorakozzunk hát a lobogó alatt!

Többen ismétlik: Itt tenni kell, gyors sebtiben, mert az idő halad,

Elszántan sorakozzunk hát a lobogó alatt!

Rabban Zakkai: Badar beszéd, visszhangot ad és követő akad.

Minden emberben szunnyadoz vérszomjas fenevad!

Ne költögesd! Értsd végre hát minden harc céltalan!

Vespasian vezér elé elmegyek egymagam.

Az értelméhez fordulok, s a szívét keresem

S ha benne kincsre bukkanok, a legszebb győzelem!

Rabbi Eleasar ben Arach: Menj tanítónk, azék kísér, ezer áldás Veled.

Jó szíved sugalmaival az üdvöt megleled.

Többen: Menj tanítónk tiéd hitünk, Te drága, bölcs, szerény.

Veled az ész, a bátorság, miénk sugár-remény.

(Johannan ben Zakkai méltóságteljesen el.)

Egy kéményseprő: Amerre jár, amerre tart, amugy fegyvertelen,

Megelőz hívót és pogányt, köszönget szüntelen.

Mindenható, tekints le reánk,

S a nagy vezér előtt

Adj igazságos lelkének bizodalmas erőt.

Esengve várjuk érkeztét, s vígasztaló szavát,

Hogy szabadultán zenghessük a szabadság dalát!

II. jelenet. (Voltak, királyleány.)

Királyleány (sírva jön): Aranyhordókba zárt borunk fanyar és keserű!

Feleljetek, miért romlott meg a sok nemes nedű?

Rút társatok javalta volt fa helyett aranyat,

Silány tartályban az ital mindig ízes maradt.

Josua ben Chananja szénégető (előrelép): Te gúnyoltál királyleány, mert kívül torz vagyok.

Sok szép testben nincs tartalom, ha lelke nem ragyog.

Mikép a bor savanyú lesz a csillogás alatt,

Ugy fonnyad, mert nem élteti érték és akarat.

Királyleány: Megszívlelem a tanítást intő példa gyanánt,

Elűzi tőlem a gonoszt, ha már-már porba ránt.

Rabbi Eleasar ben Arach: A képe rút, de bölcs nagyon, boldog, ki szülte őt!

S e bölcsesség kedves lehet Isten és ember előtt.

(mesélve) Pátriárkánk Gámliel, háza kinccsel tele,

Egyizben gőgösen beszélt, fenhéjazón vele.

És megbántotta a szegényt, fitymált fölényesen.

Kényszerből megkövette őt, nagy úri kényesen.

Szegényes rideg hajlokát becsmélte, taglalta szóbeszéd.

Oh minő fátyol borítja a gazdagok szemét!

Nem látják társuk nyomorát, ahol segíteni kell,

Oly megkapón szólt Józsuá, hogy megtért Gámliel.

Királyleány: Üdv véletek az oktatást szívből köszönöm.

Majd ezentul a szeretet mezébe öltözőm.

(Királyleány el.)

III. jelenet. (Voltak, R. Akiba.)

Kéményseprő (az ablakhoz lép): Mi az, mi történt, ki zajong! még ilyen csodát!

Tanítványsereg követi a juhász Akibát.

Gazdája lányáért rajong, érte tanult sokat,

Tizenkét évig szüntelen szent tudományokat.

Többen: Menjünk elé, köszöntsük őt, oh minő büszkeség!

Isten hozott, Te nagy tudós, szívünk ragyog feléd!

(Akiba néhány tanítvány kíséretében belép.)

Rabbi Akiba: Bejártam hetedhét határt, de sok társam kidőlt,
Elkábult a nagy fényesség, a tudós cél előtt.
Keresztül törtem éjt, napot, böngésztem könyveket,
Hoztam sok-sok szent tanítást és fájó könnyeket.
Köröttünk sűrű köd, titok, ég, tenger végtelen,
Mit áthatolni nem lehet egy gyarló életen
Parányi porszemek vagyunk, hunyó szikra csupán,
De szomjunk olthatatlan ég az örök fény után.
Munkám gyümölcse nem muló, az Isten-ismeret,
Az igazság és szeretet célunkhoz elvezet.
Hosszú az út, bogáncs, tövis, fölvérzi lábamat,
Nyomomba lép más nemzedék tökély felé halad!

(Egy szegényes külsejű nő jön.)

A szegény nő: Az idő lassan elpereg, mint orsóm fonala,
De hű szívben az érzelem el nem apad soha.
A szülém rég kitagadott, oly elhagyatott vagyok.
Oh hadd láthassam arcodat, mert tüstént meghalok!

(Tanítványok birkóznak vele, vissza akarják tartani.)

Az egyik tanítvány: Eridj az utadra asszonyság, nincs mit keresned itt!
Hadd pihenhesse mesterünk nagy fáradalmait.

R. Akiba: Bocsássátok! ráismerek, a gazdám lánya ő!
Miatta lett a részetek sok bölcsesség, erő.
Amit elértem, mind, de mind neki köszönhetem.
Oh jöjj ide Te jó, szelid, Te lész a hitvesem!

(Ipa jön.)

Földbirtokos: Orcámon szégyen pirja ég, ajkam dadog, hebeg,
A bocsánatod bölcs fiam, hogy érdemeljem meg?
Elkergettem jó gyermekem, százszor megbántam én.
Légy irgalmas, nyujtsd jobbodat megbocsájtón felém.

(Akibával kezét fog, leányával is.)

Egyik tanítvány: Mint játszi pille könnyedén a láng körül kereng,
Keresnek talmi csillogást a balga emberek.
Az igaz érték, lelki kincs, oh hányszor sikkad el!
Kunyhók ölén, nyomortanyán, fedi közönylepel!
Ám ha ereje fölveti és a magasba száll,
Utána zúdul a tömeg, mint zajló tengerár!

R. Akiba: Tovább testvérim köztetek már nem időzhetek
Terjeszteni a szent tanunk a nép közé megyek.
Ipam haragja füstté vált, nincs köztünk már viszály,
Mely rosszabb a nagy ellenség vad háboruinál.

(Akiba családjá és kísérete el.)

V. jelenet.

(Rab. Jochanan b. Zakkai jön)

R. Zakkai: Üdvöz légy tudós férfiak szent gyülekezete!

Jonathán ben Usiel: Szorongva lessük már a hírt bölcsesség mestere.
Mi lesz a részünk, pusztulás, vagy békés olajág?
Oh tudjuk jól, mily vad, komor köröttünk a világ,
Bálvány előtt nem térdelünk, ha minden összedül
Dicsérjük Istenünk nevét mind rendületlenül!

Mind: Bálvány előtt nem térdelünk, s ha minden összedül
Dicsérjük Istenünk nevét rendületlenül!

R. Zakkai: Ne féljetek, jó hírt hozok, nem fenyeget veszély,
A vezér nyájas volt nagyon, hogy ahhoz szó sem fér.
Oly figyelmesen hallgatott, tisztán éreztem én,
Mint fordul részvétellel tele kegyelmesen felém.
Szemében fénylő könny ragyog, amint magához hív,
A kebelében illatos piros virág a szív.
Mert nemcsak kegyelmet adott, s békességet ígért,
Vigasztaló gyógyírt kapunk nagy veszteségünkért.
Amit kívántam, teljesül, a hatalmában áll,
Remélem forró óhajom helyeslésre talál.

Josua b. Channanja: Légy áldva drága tanítónk az árva nép között,
Ki eltöröltél annyi kint és omló könnyözönt.

Egy favágó: Eloszlik im a nagy sötét, már hajnallik, dereng,
A képzeletem untalan új szentílynél mereng,
Már látni vélem iveit, jól ismert szent falát,
Es hallok ősi zsoltárunk sok édes dallamát.
Csak ez lehet a kívánság, mely ennyi szívben él,
Mint soha ki nem alvó láng, világító remény!
Törvényeink szent szigorát enyhíteni nem lehet,
Minden fölött legfontosabb az Istentisztelet !

J. ben Zakkai: A rajongás félrevezet, a merő indulat
Homályosítja értelmünk, elzár minden utat,
Mely a tisztultabb Igazság földje felé halad.
A távol jövődöbe nézz! ne sirass multakat!
Imádkozni bárhol lehet, mert fő az áhítat.
A buzgó lélek mindenkor sok gátat áthidalt.
Ragály pusztít, a népeket pestis tizedeli,
Köröskörül a levegő jajokkal van teli.
Orvosi kéz és iskola mindennél sürgetőbb!
Ez volt legott a kívánság a nagy vezér előtt.
Létünk alapja a tudás, soh se felejtjük el!
Érette száz veszélyen át hősen küzdeni kell!
A föld, az ég, a mindenség, az élet és halál.
Ezer titok, mely körül fog és megoldásra vár!
A tudós lélek fönmarad, ég halhatatlanul,
Mulhatnak véres századok, de fénye nem fakul.

Rabbi Eliasar: Gyűljön hát diadali láng! sugarát hintse szét!
Fénye hirdesse a tudást s a jóság melegét.
A kedves, szelid lobogás lelkünk ragyogja be
És csendüljön föl az öröm ősrégi éneke.

*

E verses munka történelmi adatait dr. Papp Illés lyceumi tanár bocsátotta rendelkezésre

A szerkesztő üzen:

Wald bankár, Kosice.

Mély szomorúsággal értesültem,
hogy atyja: Wald Jakab úr elhunyt.
Fogadja őszinte részvétünket.

Sch. Menyhért, Oradea.

Eltalálta. Az ál-idegsokkos hu-
szárkapitány **Engel Samu**, utazó ügy-
nök, aki lapunkról hazug híreket ter-
jeszt. Hiába. Ezt igazolja a napról-

napra erősödő publicitásunk. Ugy
látszik annak a vigécnek rövid az em-
lékezőtehetsége. A belgrádi **letartóz-
tatását** már elfelejtette. Rövidesen
ártalmatlanná tesszük.

Miskolc 324.

Cégeket elvből nem ajánlunk. Vi-
szont szívesen közöljük, hogy szer-
kesztőségünk szükségleteit a Steiner-
féle zsidó könyvkereskedésből (VI.,
Király-utca 8.) szerzi be.

(Folytatás a 30. oldalon.)

Reb Léb Gross

Mintha csak látnám azt a kedves, derült mosolyt, amely annak a sok ezer volt pozsonyi bóchernek ajka szélén egyszerre, mintegy varázsütésre végigrebben, amint ezt a nevet elolvassák.

— Reb Léb Gross!

Mintha egy csomó frissen szakított, mosolygó, illatos rózsaszirmot szórtam volna közéjük: szemükben mély, villogó tűz gyullad ki, arcukat pirosra festi a derű és szívükön egy simogató vérhullám csap át. A reb Léb Gross nevének, még most, sok-sok évvel halála után is olyan kedves varázsa van, hogy csak mosolygást, derűt tud fakasztani.

Az alatt az öt évtizednél hosszabb idő alatt, amit hetvenkét éves életéből a pozsonyi jesiván eltöltött, tízezrekre tehető azoknak a bóchereknek a száma, akik örökös hullámlás módjára, hosszabb-rövidebb időre fel-felbukkantak a pozsonyi rabbi-iskolában, aztán csendesen ismét kiverődtek az élet nagy, szabad tengerére.

Három generációt látott az öreg végigvonulni a jesiván.

Együtt tanult a nagyapával és keze alá került az unoka is. A mai orthodoxiának nagy része szeme előtt nőtt fel. Fehér szakállú, ősz emberek, meglett javakorabeli férfiak élnek közöttünk, akiknek már ő parancsolt korlátlan hatalommal. És ez az örökké váltakozó szakadatlan ifju sereg elvitte a reb Léb Gross hírért szerte az országba. Nevét egész nimbusz fonta körül, szellemes ötleteinek és csattanós mondásainak egész légijója kering a zsidóság között. Az ifjak elvitték a hírért mindenfelé és még a legtávolabbi erdélyi hegyek közé ékelt, elhagyott csöpp falucskában is édesden, szívük szerint kacagtak a zsidó családok a reb Léb Gross sziporkázó szellemességein. Így vált ez a sóvány, törött, komoly, öreg emberke a jókedv és a humor fogalmává és elég csak a nevét is említeni, hogy a legszomorubb szemekben is örömsugár csillanjon meg hogy a legfáultabb ajkakon mosoly reszkessen át.

Valóban irigylésreméltó sors: felvidítani, megkacagtatni az embereket. Irigylésreméltó ember, akinek megadatott, hogy varázs-szavával elűzhesse a szomorúságot, gondot és bánatot.

És a reb Léb Gross élete mégsem volt irigylésreméltó.

Ő olyan volt, mint a finoman csiszolt gyémánt. Csak kifelé szórta a vakító, tüzes sugarakat. Kint az emberek között, az élet fényében a legpompásabb, leggazdagabb színeket játszotta. A szemlélőt elragadtatta gyönyörű fényével. A lelke mélyén azonban hideg, kemény, érzéketlen volt. Csak másokat tudott hangos, derült, édes kacagásra fakasztani az ő ajkán még mosoly sem kelt soha. Ami színes kedves, illatos virág kedélyének öröközől fáján fakadt, azt mind kiszórta az emberek közé, magának csak a tüskét hagyta. És sokszor, amikor a legsziporkázóbb ötleteit végighallgattam, a hátamon hideg borzongás futott keresztül. Az a fagyasztó komolyság, ami a legkacagtóbb mondását kísérte, belemarkolt a lelkembe és úgy éreztem, mintha egy mély, hideg, fekete sír fenekéről tréfálódzna egy eltemetett, elkorhadtt halott. Érzéketlen hangján, egy hosszú, elhibázott élet minden csalódása rezgett át. Szűk, beesett, öreges keblében valaha egy szép és boldog élet reménysége tört össze és ennek az összeomló boldogságnak vad hátborzongató csörömpölését mindig ki lehetett hallani a legvidámabb ötletéből is.

Amikor én Pozsonyba kerültem, már túl volt a hetvenen, de azért még testi és szellemi frissiségének teljében volt. Szinte most is magam előtt látom, amint ócska, kopott botját kinyújtott karjával egyenes vonalban tartva, sietve végigtopog a Vár-utcán. Mélyen ülő szürke sasszemei, cikkázva mustálják végig a szemközt jövő bóchereket és aszerint, amint „chosev” avagy „chocef” az illető, barátságos, vagy haragos tekintet küld feléje. Az egész emberke csupa csont, hús alig van rajta. Az arca is beesett, sárga és ráncos, mint egy darab ócska pergamen csak az álla tájékát fedi egy darabka rövid, ritkás szürkés-fehér szakáll. Ezt örökké veregette, igazgatta a bal tenyerével. Elhalad a Siur-Stuben előtt és a Judengasseba tart. Mindjárt az elején egy csöpp fűszer-boltocska van. Fuchs Sámuel méri benne a borsot. Ide tér be az öreg Gross is, hogy ellássa magát egy kis kávé-

val, cukorral az ünnepre, lévén ép Szukosz előtt egy nappal.

De im egyszerre csak elsötétül az amugy se nagyon világos kis bolt. Az apró Fuchs, aki a pult mögött volt éppen elfoglalva, meg se fordult a beállott sötétség láttára, hanem egyszerűen, szárazon konstatálta:

— No itt van! Csak felépítettük a sátort, hát már nyargalva jönnek a felhők.

— Nem felhő az, Fuchs úr, — mondta reb Léb Gross.

Valóban nem felhő volt. Odakünn mosolyogni igyekezett a fáradt őszi napsugár és azt a darabka égboltot, amit a Zsidó-utcából látni lehetett, tenyéryní felhőske se borította. A sötétséget az okozta, hogy a boltajtóban előbb egy hatalmas, nagy láda jelent meg, utána egy természetes postaszolga. Amikor nagynehezen bebujtak az ajtón, a postás lehajította a ládát a bolt közepére, aztán kihalászva a többi közül egy sárga szállítólevelet, odaszólt a bámuló kis boltosnak:

— Fuchs úr, csomagot kapott.

A csópp fekete emberke megijedt:

— Kfrem és nem rendeltem most semmit. Mi van benne?

— Tartalma sütemény — olvasta a postás.

— Süteményt pláne nem rendeltem. Jó nekünk kérem a kenyér is.

— Fzt bizony mégis magának küldik — erősítette a postás. — Világosan ki van írva, hogy Fuchs Sámuel, Vártelek-utca 32.

A szerencsétlenül járt emberek méla rezignációjával kérdezte még egyszer meg az elszomorodott boltos:

— Aztán ki küldi azt nekem?

A postás felolvasta:

— Fuchs Géza földbirtokos Pusztá-Kad, Nyitra megye . . .

A kis grájzler épp azt akarta mondani, hogy soha életében még ilyen nevű emberről nem hallott, de még mielőtt szóhoz jutott volna, odaugrott rab Léb Gross:

— Persze, persze. A testvére küldi. A gazdag, földbirtokos testvére, Pusztá-Kadról. Az ugye, akinek jószívűségéről már annyit mesélt nekem? Ugy-e az? Ugy-e?

És a ravasz két szürke szemeivel meg a fejével váltig intett a kis grájzlernek, hogy mondjon igent.

Addig integetett, amig nagynehezen kihúzta belőle a szót:

— Igen! Az . . . a testvé . . . rem . . . a földbirtokos . . .

Reszkette, félig valahogy mégis aláírta a szállítólevelet és a postás távozott.

Kerekre nyílt, csodálkozó tekintettel bámult most rá az öreg Grossra.

— Mi lesz majd velem? Hisz a más csomagját váltottam ki. Még becsuknak érte.

— Sose búsuljon, majd ülök én maga helyett.

Aztán elmagyarázta a kis boltosnak, hogy ez a névrokona, aki történetesen ugyanabban a házban lakik, mint ő, egyike a jesiva leggazdagabb bócherjainak. Egyetlen gyermeke dúsgazdag földbirtokos szülöknek, akit majdnem felvet a sok sütemény, meg a csemege, amit az édesanyja hétről-hétre ládászámra küld neki. Sok szegény bócher esztendő számra se lát egy darab süteményt, hát most az ünnep előtt majd jól tartja egyszer legalább őket.

Azonnal elő is kerített két markos bócher, hazavitette a súlyos ládát a lakására, összeverbuváltatott egy sereg szegény, éhes „chosev” bochert, aztán felboncolta. A sok sült hús, meg sütemény tetején egy leragasztott zsíros boríték pihent. Levél volt, a mama levele, kedves, egyetlen fiának. Reb Léb Gross magához vette a levelet, a csomagra meg rábocsájtotta az éhes ifjakat. Fél óra múlva csak a fenekén maradt morzsák mutatták, hogy a ládában volt is valaha valami.

Ekkor elküldött az öreg: Fuchslíért. Pár perc múlva jött. Midőn belépett a szobába, reb Léb Gross átnyalabolta a nagy, nyitott ládát és odanyújtotta neki.

Ez nem tudta mire vélni a dolgot és hol a ládába, hol reb Léb Gross komoly arcába nézett.

— Mit csináljak ezzel a ládával? — kérdezte végre.

Az öreg hangosan rászólt:

— Hát nem látja, hogy levél van benne? Az a levél a magáé. A mamája küldte, — ebben a ládában! . . . Fogja!

Ezzel odanyomta az ámuló bócher kezébe a ládát, amelynek fenekén a zsíros levél húzódott meg szerényen.

— Mit vágsz ilyen savanyú pofát, Fuchslí — szólt a reb — inkább siess, köszönd meg a . . . a . . . levelet.

A bócher elnevette magát.

— Igaza van reb! . . . S ott a helyszínen írta meg a sürgönyt:

„A ládában küldött levelet megkaptam, de a jelzett hust, meg süteményt tévedésből bizonyára elfelejtették mellé csomagolni. Kérem azonnal utána küldeni.”

A jesiván azonban még sokáig nevettek azon a levelen, amelyiket Fuchslinak az édesanyja egy nagy üres ládában küldött.

Légió a száma azoknak a derűs, szellemes mondásoknak, amiken szélteben-hosszában kacagnak még mai napig.

Reb Léb Gross hirtelen halt meg.

Meghalt anélkül, hogy élt volna. Egyedül, elhagyottan, társtalanul morzsolt le egy hetvenháromesztendős hosszú, örömtelen életet. Nem házasodott, nem alapított családot soha. Nem volt része az élet örömeiben, a boldogságot csak hírből ismerte. Valami érthetetlen, kegyetlen dacból örökös elhagyatottságra kárhoyztatta önmagát. Egy ember igazságtalan volt vele szemben, hát ő az egész emberiségben elvesztette bizalmát. A lelke végtelenül finom és érzékeny volt. Ha egyszer megbántották, azt nem tudta elfelejteni soha. Nagyon sokszor érezte ő annak a sivár, tartalmatlan, szomorú magányos életnek kegyetlen súlyát, mégsem szakított vele. Dacolt önmagával. Hogy egy egész életen át mutathassa azt:

a sebet, amelyet a szíven vertek, hát inkább nem hagyta behegedni e sebet. Kegyetlen elégtétel nagyon. Azért a csöndes, meleg részvétért, amit az emberek szomorú elhagyott sorsa miatt iránta éreztek, igen nagy ár volt végig is élni egy ilyen bús, örömtelen életet. Ő mégis végigélte. A lelke mélyén rágódott titokban a bús egyedüllét, a beszéde, a szava azonban derült, vidám volt. És bizony nagyon sokszor keltette azt a benyomást, hogy kacagtató, bohó mondásaival takargatni igyekszik hideg, bús, szomorú lelkét.

A pozsonyi zsidó temetőben, ott künn a dévényi országút mentén, sokszor peregetek le a fákról az elsárgult levelek, amióta egy szomorú őszi délutánon reb Léb Grosst is kikisértük csöndes lakói közé. A szerény kicsi emberke, aki egész életét a szent Tan és az isteni parancsolatok szolgálatában töltötte, csöndesen pihen egy igénytelen szürke kövel megjelölt bemohosodott sírdomb alatt. De — mondják — hogy néha, amikor sötét éjszakákon a szellemek órája üt és a sápadt lelkek kiszállnak sírjaikból, a lágy szellő valami halk, elfojtott kacagást sodor végig a halál e szomorú tanyája fölött. És azt tartják, hogy ilyenkor a reb Léb Gross sápadt lelke ott künn a temetőben is vidám, derült történeteket mesél az éjjelenként köréje gyülekező szellemeknek.

An—sky:

Montefiore Mózes és az orosz cár

Abban az időben, amikor Viktoria angol királynő trónra lépett, ünnep ünnep után lángolt fel az angol fővárosban. Császárok és királyok jöttek a koronázáshoz és az ifjú királynő nagy lakomát rendezett az ő tiszteletükre. A legfényesebb lakomára meghívta minisztereit és legfőbb lordjait is. Meghívta Mózes Montefiorét is, aki az ő első tanácsadója volt.

A tüzes bor megoldotta a császárok és a királyok nyelvét és valamennyi eldicsekedett gazdagságával és hatalmával. Az egyik elmondta, hogy hány gazdag tartománya van, a másik dúsz kincseit dicsérte, a harmadik a hadseregét magasztalta. Ekkor felállt első Miklós orosz cár és így szólt:

— Engem a világ legnagyobb birodalma ural. Annyi az én népem, mint a tenger homokja. Dúskálok a világ minden kincsében, de azért mégsem teljes az én boldogságom, mert túlsok zsidó lakik az én országomban és nem tudok szabadulni tőlük.

A cár kemény beszéde felháborította sir Mózes Montefiorét. Felállt, mélyen meghajtotta magát a cár előtt és így szólt:

— Én meg tudnám szabadítani, Felség, a zsidóktól, akik, úgy látom, terhére vannak.

— Hát hogy hajtaná végre ezt a nagy csudát — kérdezte kíváncsian az orosz cár.

— Ugy, hogy megvásárolom, Felség, az orosz zsidókat. Minden zsidóért, akár férfi akár nő, Felségednek három rubelt fizetek.

— De elhagyják-e ekkor a zsidók az országomat — kérdezte az orosz cár.

— Egyetlen zsidó sem marad akkor Oroszországban — felet sir Mózes Montefiore.

A cárnak nagyon tetszett Montefiore ajánlata. Nagyszerű üzlet az, mondogatta magának. Nemcsak, hogy megszabadulok a zsidóktól, de még pénzt is kapok értük. Ennélfogva meg is kötötte mindjárt az alkut és abban állapodtak meg, hogy sir Mózes Montefiore három hónap mulva eljön Oroszországba, leteszi a pénzt és elviszi a zsidókat.

Mikor a cár a londoni ünnepségek után visszatért Szentpétervárra, gyűlésre hívta össze minisztereit és szenátorait és elmondta nekik, milyen nagyszerű üzletet kötött ő Londonban.

De a főméltóságok nem voltak elragadtatva az üzlettől. A pénzügy-miniszter kétségbe volt esve és meg is mondta a cárnak:

— Rossz üzletet csinált Felséged. A kincstár most minden zsidó után, akár férfi, akár nő, 40 rubelt kap esztendőnként. És Felséged 3 rubelért kótyavetyélte el a zsidóit.

A cár megijedt.

— Hát most mit csinálunk? — kérdezte szorongva.

— A bajt, — felelte a miniszter — elháríthatom. Felséged is tudja, hogy kaftánjáról és tincseiről ismerik meg az orosz zsidót. Ha most Felséged ukázt adna ki, hogy minden zsidó vesse le a kaftánját és vágja le a tincseit, akkor egy se fog többet zsidót formázni. Amikor pedig Montefiore úr idejön és követeli a zsidót, akkor átadjuk neki néhány ezernyi karaitának, és azt mondjuk neki, hogy rajtuk kívül nem él más zsidó is Oroszországban.

A cárnak megtetszett ez a ravasz tanács és elfogadta. Mikor Montefiore aztán Szentpétervárra érkezett, így szóltak hozzá:

— Mi csak a karaitákat ismerjük el zsidóknak és át is adunk Önnek minden karaitát, fejenként háromezer rubelért, ahogy azt Őfelsége kialakudta.

Mózes Montefiore észrevette a fondorlatot és nagy haragra gerjedt. Elutazott Szentpétervárról és meg sem állt, amíg csak Vlnába nem érkezett.

Abban az időben gróf Potocky volt Vilna főkormányzója. Mikor ez meghallotta, hogy az angol királynő első tanácsosa érkezett a városba, meglátogatta és illőképen üdvözölte.

Javában beszélgettek, mikor az ajtónálló jelentette, hogy a cár Őfelsége sürgős levéllel futárt küldött sir Mózes Montefiore után. A főkormányzó behívatta a futárt, ez meg a cár levelét tiszteletteljesen átadta Montefiorénak. Montefiore meg-megforogta a levelet, aztán anélkül, hogy megnvitotta volna a borítékot, maga mellé tette.

Gróf Potocky nagyon csudálkozott emiatt.

— Nem illik olvasatlanul félretenni a cár leveleit. Hiszen lehet, hogy fontos parancs van abban.

— Szombat van — felelt Montefiore — és megszegném a nap szentségét, ha a levelet felbontanám.

Erre Gróf Potocky a levél után nyúlt, hogy felbontsa. De Montefiore megakadályozta ebben:

— Nem engedhetem, hogy ilyen magasállású férfi, mint Ön, kiszolgáljon engem.

A kormányzó erre becsöngette a szolgáját és megparancsolta neki, hogy bontsa fel a levelet. A szolga engedelmeskedett. De álig hogy a levelet borítékjából kivette, megrázkódott, kitérta a két karját és mintha villám sújtotta volna, a földre zuhant. Mert a levél át volt itatva gyilkos méreggel, amely gyorsan hatott.

Sir Montefiore Mózes tudta, hogy ezt a halált neki szánta az orosz cár. Nem is tévázott sokat, hanem gyors elhatározással elutazott. Mikor visszaérkezett Angliába, nyomban a királynő előtt jelentkezett és elmondta neki, hogy milyen veszedelem fenyegette őt Oroszországban.

Az angol királynőt felháborította az orosz elvetemültség és hadat üzent az orosz cárnak.

Igy vezetett a szabasztopoli csatához a cári szöszegés.

M. Riwesmann:

Chanuka-utazás

Azt mondják, hogy az öregek szívesen szidják a fiatalokat. Tudnotok kell, hogy én már túl vagyok a hatvan esztendőn és mégis szeretem a fiataloságot egész szívemből.

Amikor kis unokámat, Hannelét, elküldték, így szóltak ismerőseim:

— Ez rendben van így. Egy zsidó lánykának nem kell mindenütt otlenni. Tudják, mit feletem erre? Azt, hogy mossátok meg kezeteket, mielőtt az én Channelémről beszéltek. Miért? Mert tudtam, hogy olyan lányok, mint ő, nem születnek minden nap. Törékeny, gyenge lányka volt és hideg volt ott, ahol ő élt és ezért melegebb vidékre vágott. Mindennek az ő akarata szerint kellett történnie.

Miről is beszélünk csak, azt hiszem arról, hogy az öregek mérges természetűek. Gyakran én is mérges vagyok. Nagyon fáj nekem, hogy a fiatal-ság vallásiakban olyan gyenge. Valóban a gimnazisták, doktorok, jogászok tanult emberek, de hát a nagy Ramban kevésbé volt talán tanult? És ő mégsem szégyelte megállapítani: Teljesen meg vagyok győződve a Messiás eljövételéről, nem vagyok tekintettel arra, hogy olyan sokáig elmarad és nap-nap után várom az eljövetelét — és a mai fiatalság? Meg vagyok róla győződve, hogy sok diák sokkal inkább hisz a villamosságban, mint a Messiásban.

Miért nevettek? Nem hiszitek? Példát mondok! Egy fiatal ember betegségre esett, a hátán daganat képződött, elment az orvoshoz, aki azt mondotta, hogy rákja van. Kétségbeesetten jött el hozzám. Így szóltam hozzá:

— Ne veszítsd el a bátorságodat. Vajjon tud-e az orvos mindent? Isten a legjobb orvos!

— Nem! — felelte ő. — Az orvos mindent tud.

És ettől kezdve mint az árnyék imbolygott. Minden nap imádkoztam az egészségéért. Nem használt semmit, a fiatalember felakasztotta magát. Egy hátrahagyott oédulán azt írta, hogy nem akar az emberiség terhére lenni.

Hát a mi őseink nem ismerték a betegségeket? Ismerték, de hittek Istenben és ő segített.

Még sok mindent elmesélhetnék, de nem tudom, hogy elhiszitek-e nekem.

Ismételnem kell azt, hogy a mai fiatalság nem hisz. És milyen jó lenne nekik, ha tudnának. hinni.

Különben én nem vagyok prédikátor és csak úgy példálózom. Nem akarok tovább másról beszélni, a következőkben azt akarom mondani, ami

velem történt. Ezután döntsék el maguk, hogy van-e Isten az égben, vagy nincs.

A vöm mérnök. Messze laknak innen, a lányom évente kétszer ír nekem, ő soha. Már gyakran el akartam utazni hozzá, látni akartam, hogyan élnek. De a vöm ezt nem engedte meg. Arra hivatkozott, hogy K.-ban, ahol ők élnek, nekem nincs lakhatási engedélyem. Tehát nem utaztam el. De gyakran gondolkoztam, hogy vajjon K. tönkremegy-e, ha én két hétig ott tartózkodom, hogy lássam gyermekemet és unokámat. Vajjon a rendőrség azonnal meg fogja tudni, hogy egy Chajim nevű öreg zsidó megérkezett? Ezt megírtam lányomnak és a vejemnek, de ők mégsem akarták, hogy odajöjjenek. Azt írták, hogy a rendőrség olyan szigorú, mint még sohasem. Egyszerűen összeszedik az idegen zsidókat az utcán és elküldik őket hazájukba.

Hát Istenem, legfeljebb megfognak és hazaküldenek, de végeredményben látni fogom gyermekem és unokámat. De ez nem lehetett, mert ők reszkettek jövetelemtől.

Egyszer találkoztam az utcán egy K.-ba való emberrel és megkérdeztem tőle, hogy vannak a lányom és az unokám? Észrevettem, hogy kitérő választ ad.

Az apa olyan, mint egy próféta, elhatároztam, hogy azonnal K.-ba utazom. Minél közelebb vitt a vonat K.-hoz, annál jobban elszorult a szívem. Olyan érzésem volt, hogy valami rettenetes történt.

Megérkeztem és nagybetegen találtam a lányomat. Amikor a vejem meglátott, egészen fekete lett a dühtől és így szólt:

— Utazz azonnal haza, mert ha meglátnak, akkor tönkre vagyok téve!

— Ne aggódj és ne légy izgatott, — mondtam neki. — Nem vagyok sem gyilkos, sem tolvaj.

— Hát nem tudod, hogy engedély nélkül letelepülő zsidó rosszabb, mint a tolvaj? — mondta ő.

— Nem akarom ezt tudni, — feleltem. — A lányomhoz jöttem és nem is távozom addig, amíg Isten meg nem adja számára a gyógyulást.

— Az állapota rosszabb lesz, ha meglát téged, — mondta erre a vejem.

Ránéztem, gorombán akartam válaszolni, de megfékeztem indulataimat.

A vejem ezután óvatosan körülnézett, majd így szólt:

— Ne mutakozz a cselédség előtt és ne hagyd el a házat. Maradj ebben a szobában és akkor minden a kedved szerint fog történni.

Ha a lányom nem lett volna beteg, akkor tudtam volna, hogy mit válaszoljak. Nem akartam azonban ilyen körülmények közt élére állítani a helyzetet. De nem tudtam megérteni, hogyan lehet a vejem ilyen gyáva? Jól van, bekövetkezik, hogy felfedeznek, elzsuppolnak, esetleg meg is büntethetnek, de mi történhet még? Még sohasem ért egy öreg zsidót nagyobb baj? Nem tudja az én vöm azt, hogy az őseink máglyára mentek és kínhalált haltak csak azért, mert zsidók? És a pogromok? És a Hámánok hadserege? És még sem pusztult el Jákób háza.

Ezt mind meg akartam mondani neki, de tudtam, hogy úgy sem értene meg.

A szobám ablakai udvarra nyíltak. Szemben pedig piszkos, szürkés fal látszott.

Két napig ültem így egymagamban a szobácskában.

Unalmas volt nagyon és önmagam előtt is szégyeltem magam. Elhatároztam, hogy megfigyelem, mikor távozik a vejem a házból. Ezt az alkalmat akartam felhasználni arra, hogy megláthassam lányomat és kicsiny

unokámat. De amikor el akartam hagyni a szobát, akkor láttam csak, hogy az be van zárva.

Kést vettem és nyesegettem a zár táját és nagynehezen sikerült az ajtót kinyitnom.

Lábujjhegyen osontam beteg lányom szobájáig. A szívem nagyon fájt és tudtam, hogy egy perc múlva úgy fogok sírni, mint egy gyermek.

A lányom szobájának ajtaja elé álltam és bekukucskáltam a kulcslyukon.

Megláttam a lányom, sápadtan és véznán az ágyban, mellette kis fiú volt, talán hét éves, gyönyörű gyermek, göndör, szőke tincsekkel.

Halkan kinyitottam az ajtót.

— Rifkele! — kiáltottam.

— Apuskám! — hallatszott az ágyról.

Mindketten sírtunk.

Kiderült, hogy a leányom nem tudott érkezésemről.

— Vigyázz, apám, a férjem nemsokára jön, — mondta Rifkele — haragudni fog, mert nálunk nagyon szigorúan veszik a dolgot.

— Ne aggódj, leányom. Egy Isten van az égen. Ma Chanuka van és ezen a napon az Isten meg fog óvni bennünket a kellemetlenségektől.

— Ma van Chanuka? — kérdezte a leányom.

— Te ezt nem tudod?

Zavartan tekintett rám.

— Na, nem baj, Rifkele. Manapság előfordul ilyen feledékenység. És Kiew messze esik a zsidó városoktól.

Rifkele megmagyarázta a kisfiúnak, hogy én vagyok a nagyapja. Rámnézett nagy, kék szemével és nem szólt semmit.

— Tudod a Sziddurt olvasni? — kérdeztem jiddisül az unokámtól.

— Nem beszél jiddisül a fiam, — szólt közbe a leányom.

Azonnal megértettem, hogy az unokámból nem lesz rabbinus.

És amikor a vöm megérkezett, nagyon mérges lett, hogy kifeszítettem a kisszoba zárját.

— Mit csináltál? — kiáltotta. — Ha megtalálnak, akkor el vagyok veszve. Azonnal haza kell utaznod!

Este meggyújtottam a Chanuka-lángokat, a gyertyácskákat az ablakfára erősítettem. Halkan morzsoltam az áldást.

Hirtelen lármát hallottam kívülről. Valaki üvöltött:

— Ne hazudj! A cselédektől megtudtunk mindent!

Azután kitarult a szobám ajtaja. Magas ember lépett be, a kabátján rézgombok voltak és a sapkáján kokárdát viselt.

A vejem halotthalványon követte őt.

Nyugodtan állva maradtam és le sem vettem kis sapkámat.

Az idegen megállt a szoba közepén és az apró gyertyalángokat nézte.

— Ma van Chanuka? — kérdezte.

Döbbsen néztünk rá. Az ablakhoz ment, a kis lángokhoz. Az arca szomorú volt.

— Tíz éve, hogy utoljára láttam e lángokat, — mondta. — Az apám gyújtotta azokat.

És énekelni kezdte a Moaus Curt, addig, amíg a kicsi lángok elfogytak.

A mesümed ezután hozzám fordult:

— Nagyapa, ne féljen. Nem lesz bántódása.

És elment. Ezek után én azt kérdezem: Van Isten, vagy nincsen?

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Az új himnusz

A mult század hatvanas éveiben az ősrégi altonai hitközségbe is bevonult az ujitási szellem. Előharcosa és legtüzesebb szószólója maga a hitközségi elnök volt, a nagytekintélyű Karl Abraham Schleswig úr, aki nemcsak a hitközség feje és vezető férfja volt, de mint Rathsherr a városban is a legelső személyek közé számított.

Hát, az ujitás dolgával is úgy vagyunk, hogy van üdvös és van káros hatásu ujitás. Ami ujitás az általános kulturális haladást szolgálja, például a nemzeti nyelvnek, nálunk a magyar nyelvnek, máshol a németnek, franciának, olasznak az istentiszteletben, az iskolákban és a hitközségi életben való uralomra juttatása: az ilyen ujitás Istennek tetsző, üdvös, tehát szükséges is, de olyan ujitás, mely a hagyományokat kezdi ki, az ősrégi tradíciókat félreteszi, mely kivetkőzteti a zsidót a zsidóból: az ilyen ujitás nem üdvös, sőt egyenesen romboló hatásu.

Karl Abraham Schleswig úrra nem mondhatta az ellensége sem, hogy fejszével ment neki a zsidóság ősrégi fájának, csak ágnyiró ollót vett a kezébe és úgy akart tenni, mint a francia kertészek a fákkal tettek egy időben: vonalegyenesre vágni a galyakat, mert a szemnek így tetszetősebb és szebb is a fa.

Az altonai hitközség főkántora, Dániel Jemini is, a minél gyökeresebb ujitás híve volt; azt mondta, hogy az egyházi zene és a templomi ének terén is haladni kell. Nyesegette is buzgón a sok meglévő vagy annak vélt kinövést, amit zenei tudása és izlése elavultnak, tehát mellőzendőnek mondott.

Egy novemberi napon — Dániel Jemini főkántor éppen a zongorájánál ült és a legközelebbi sábbosz roschódesre valami ujszerű zeneszámot komponált, új háskivénit talán vagy vesómrut — egy novemberi napon, néhány héttel chanuka előtt előkelő vendég nyitotta rá szobája ajtaját. Schleswig úr, a hitközségi elnök volt aki respektálta annyira a maga terén oly kiváló kántort, hogy nem kérte magához, még kevésbbé rendelte magához, hanem ő ment el hozzá, ahogy illett is.

— Megbocsát, hogy zavarom, — kezdte az elnök úr a beszédet. — Ha tudtam volna, hogy rosszkor jövök, mert dolgozik, későbbre hagytam volna ezt a látogatást.

— Oh, tessék csak parancsolni, elnök úr. Minek köszönhetem a megisztelést, hogy felkeresett?

— Részben családi, részben közügy hozott magához. És ami az előbbit illeti, egyelőre nagy titoktartást kérek.

— Számíthat rám, elnök úr... miről van szó?

— Arról, hogy mocce sábbosz chanuka, vagyis chanuka szombatjának estéjén, lesz a leányom eljegyzése oppenheimi elnöktársamnak a fiával.

— Ah, előre is gratulálok, elnök úr.

— Köszönöm, köszönöm. Nos, chanuka-gyertyagyujtás után lesz az eljegyzés s én arra akarom önt kérni, kedves főkántor úr, hogy komponáljon erre az estére egy új móauz cur dallamot. A régít én már elavultnak vélem, és ha beválik az ön szerzeménye, amit nem kétlek, akkor a templomba is bevisszük és — sokszorosítás után — rendelkezésére bocsátjuk az Altonán kívül lévő világnak is. Hadd fűződjék az ön nevéhez és az altonai hitközséghez a dicsőség, hogy egy modernebb chanuka-esti himnusszal ajándékoztuk meg a zsidó világot.

— Vállalom a megtisztelő megbízást, — lelkesedett Jemini főkántor — de mit szól majd hozzá a főrabbi úr?

— Ő is ott lesz az eljegyzésen, meg fogja hallgatni az új himnuszt és meg vagyok győződve róla akár előre is, hogy nem lesz neki kifogása az ellen, ha félretesszük a régit és ezentúl az új himnuszt daloljuk. Nem mondhatja a legkonzervatívabb rabbi sem, hogy ez tórai tilalomba ütközik.

Nyomban azután, hogy eltávozott az elnök, a művészlelkű kántort már foglalkoztatni kezdte a kapott megbízás. Eldudolta magának a móauz cur közismert dallamát és primitívnek és művészietlennek találta.

— Igazsága van az elnöknek, — gondolta. — Semmi lendület, semmi szárnyalás ebben a dallamban, tehát meg is érett a félretételre, meg, meg. Olyan ez a dallam, mint az embernek a járása, aki végig csak sík földön mozog előre. Már a szövege a himnusznak is parancsolóan követeli az egek magasságáig való felemelkedést a dallamban is. Móauz cur jösuósi: már ennél a kezdetnél is magunk alatt kell hogy hagyjuk a földet . . . löchó nóe lösábéach: a csillagokkal egy magasságban kell, hogy repüljünk . . . tikkaun bész töfilósi vösom taudo nözábéach: itt egyenletesen kell, hogy maradjon a szárnyalás . . . löész tóchin mátbéach micor hámnábéach: megint lendületet adhatunk a röptünknek . . . oz egmaur bösir mizmaur chanukász hámbéach: itt már odáig kell érjünk, Isten szent trónusának a lábáig, hadd hallja meg a Teremtő is az ujjongást: oz egmaur bösir mizmaur chanukász hámbéach.

A gondolatot követte a lelke, a művészi megihletettség magával ragadta a magasba; hallotta a szeráfim énekét, az angyalok zengő dicshimnuszát: löchó noe lösábéach, és Jemini kántor csak lekotázta azt, amit hallani vélt. Ceruza és vonalazott papiros ott volt előtte a zongorán és fél óra sem mult el és már sorban állt a papirososon a sok kotafej.

És csak ezután énekelte el az új himnuszt és úgy érezte, hogy a szeméből forró könnycsepp foly. — Ah, nem is az én kompozícióm ez az új dallam, — mormolta és hagyta folyni könnyeit — csak ellestem az angyaloktól és leírtam.

Az eljegyzés estéjén nagy társaság gyűlt össze az elnöknel; ott volt a hitközség főrabbija is és természetesen a kántor sem hiányzott. Az új himnusz kotája, melyet rajta kívül emberi szem még nem látott, gondosan lemásolva ott rejtőzött a kabátja zsebében.

Mikor együtt voltak a meghívott vendégek, a házigazda odament a menórához, elmondta az előírt benedikciót, meggyújtotta sorba a gyertyákat, majd a hánérausz hálólul mondta el, s mikor befejezte: vóál jösuo-szecho, mosolyogva a vendégekhez fordult.

— A főkántor úr, — mondta — ez a kiváló zeneszerzői tehetség, családjaink ez ünnepét emlékezetessé tette egy új dallal. Nem is dallal, ez vulgáris kifejezés; új himnuszt szerzett ez estére, egy új moauz cur jösuósi-t, mely új himnusz arra lesz hivatva, hogy helyébe lépjen a réginek és kelettől nyugatig, mimizrách seemes ád mevauau, kincse legyen Izrael házainak.

— Halljuk, halljuk! — kíváncsiskodtak a vendégek.

És a kántor rákezdett a himnuszra. Egy észrevétlen fellendülés és már túl is volt a földi térség légkörén, a legközelebbi pár szótagnál messze túl a legmagasabb csillagokon is. Mind feljebb csapott, szárnyalt az éneke, mely dallamnak is csodaszép dallam volt, és végül csakugyan ott állt meg, ahol Istennek szent trónusa tündöklök.

Mindenki elbűvölten hallgatta. A társaságban volt több olyan egyén is, aki zeneértés és műveltség dolgában bárhol is megállhatta a helyét és eezeknek az arca is a bámulat és a csodálkozás tükre lett. — Fenomenális,

földöntúli, isteni! — csillogott ki az elismerés a szemekből és maga a konzervatív rabbi is első pillanatra elragadottnak látszott.

De még mielőtt az általános elbűvöltség hangos kifejezéshez juthatott volna, odafurakodott a kántorhoz egy kis fiu. Az elnök úr unokája, a hatéves öklömnyi Ráfáel volt, s ez így szólt a kipirult arcú kántorhoz:

— De bácsi úr, kérem, a moauz curt másképen éneklik!

— Másképen? Hát hogyan? — kérdezte mosolyogva a kántor.

És a kis fiu az ő cérnányi kis hangján, rákezdte az ősrégi dallamot, ahogy hosszú évszázadok óta a zsinagógákban is éneklik a zsidók, otthon a családi tűzhelynél is; azt a primitív dallamot, mely nélkülöz lendületet és szárnyalást, de amelyből mégis egy nép lelke szól.

Az első, aki magára ébredt, a rabbi volt. Felkapta a kis fiut, viharosan magához ölelte, csókolgatta a szemét, a homlokát, majd vissza sem engedve a gyereket, hanem magasan tartva a karjai közt, így szólt a társaság tagjaihoz:

— Látjátok, híveim, ez a gyerek, akit éltesen az Isten, ez, ha öntudatlanul is, de hangot adott az igazságnak, beszédeset. Izrael örökkévalósága nemcsak a szent tórán épült fel, nemcsak az évezredes tradíción, de az ősrégi énekeken is, amiket nemzedékek nemzedékről vettek át, mert érezte minden felserdülő új nemzedék, hogy azokban a zsidóság lelke él és lélegzik és száll fel az Istenhez. Érezte, hogy ezek a dallamok is a zsidóság fenntartóihoz tartoznak. És higgyék el, híveim: ha Mozart és Beethoven, ha Haendel és Mayerbeer, ha a világ minden zeneszerző zsenije összehozná ihletét és a tudását, akkor sem adhatnának nekünk egy új kol nidrét, új ósámnut, új vöhákauhánimot, de még ez egyszerű jigdál elauhimot sem, ahogy reggelenként a zsidó nép énekli. Izrael örökkévalósága e megszentelt ősi énekeken is épült fel és ha a kis fiu itt azt mondja, hogy a moauz eur jösuszi-t úgy kell énekelni, ahogy ő énekli, mert így tanulta az atyjától, anyjától, akkor ebből a kis fiuból ma az Isten szólt. Szabad haladni, sőt kell is, de csak úgy, hogy a zsidó lélek gyökereit ne vágjuk el . . .

A rabbi csak most engedte le a kis fiut, és a nagy csöndet, ami követte szavait, csak a kályhaajtó zördülése zavarta meg. A főkántor ugyanis kinyitotta a vaskályha ajtaját és a tűzbe dobta az új moauz-t, amit ő szerzett. Maradjon meg a régi, a zsidó lélek gyökerének egyik szála az.

Elmés rabbi

A közismert zsidó mondás, hogy „ahol thóra van, ott bölcsesség is von”, nagyon rátalált a híres kownói rabbira, Spektor Elkánán Jicchokra, aki nemcsak világraszóló nagy talmudtudós, de rendkívül talpraesett elmés ember is volt. Egy-egy fogas kérdésre adott válasza sokszor valósággal frappirozta azt, akinek szólt épen a válasza.

Igy egy alkalommal a szó szoros értelmében megdöbbentette Samborszkij szentpétervári császári tanácsost, aki két kérdést intézett hozzá; olyan két kérdést, amik közül — várakozása szerint — a második kérdésre adandó válasz meg kell, hogy döntse az elsőre adott feleletet, de rabbi Elkánán a második kérdésre is olyan meggyőzően felelt, hogy még megerősítette vele azt, amit az elsőre válaszolt. Az eset így történt:

A múlt század nyolcvanas éveiben Oroszországban véres zsidóüldözések folytak s erre Spektor rabbi tanácskozást folytatott több más rabbival, mint lehetne a további pogromoknak elejét venni? Abban állapodtak meg, hogy Szentpétervárra utaznak, kihallgatásra jelentkeznek az udvarnál nagyon befolyásos tanácsosnál, Samborszkijnál és őt kérik meg, hogy az udvar hozzájárulásával rendet teremtsen.

Mikor a nagy úr előtt megjelentek, csak az öreg rabbi Spektor jelent meg úgy, hogy tálsz kótonjának ciciszeit kívül lógatta, fiatalabb rabbiktársai elrejtetten tartották a ciciszt. Az ősz kovnó előadta kérelmét, a császári tanácsos végignézett a küldöttségen, majd rejtélyesen mosolyogva így szólt:

— Rabbi, ha két kérdésemre kielégítő választ adsz, akkor megígérem, hogy eljárók az udvarnál és minden tőlem telhetőt megteszek. Nos, mondd meg nekem, miért hordod te kívül a tálsz kóton ciciszeit?

Spektor rabbi erre természetesen azt a választ adta, amit mindenki más adott volna. Azt mondta: a Thóra parancsolja így, mert hiszen előírja a Thóra, hogy „ureiszem ószoj”, ami annyit jelent, hogy lássátok a ciciszt.

— Helyes — viszonzta a tanácsos. — De a Thóra parancsa a te fiatalabb kollegáidat is kötelezi, már most miért hordják ők elrejtetten a ciciszt?

— Erre is megfelelek — válaszolta fölényesen és talpraesetten az öreg kovnói. — Az „ureiszem ószoj” után nyomban hozzáteszi a Thóra azt, hogy „uzechartem”. Emlékezzetek. Tudniillik a Thóra minden más parancsára és tilalmára. Nos, fiatal kollégáimnak még friss az emlékezőtehetségük, ők a cicisz látása nélkül is eszükbe tartják, mit rendel és mitől tilt el a Thóra; tehát fölösleges, hogy kívül hordják a ciciszt, ám én már öreg ember vagyok, emlékezőtehetségem már gyöngye; könnyen megfeledek-ném egyről-másról, nekem tehát látnom kell a ciciszt s ezért kívül hordom.

Ez az okos válasz úgy megtetszett a császári tanácsosnak, hogy minden jót ígért és barátságosan elbocsátotta a küldöttséget.

Márkusné Beer Erzsébet:

A sikkasztó

(Folytatás és vége.)

Gondterhelten, lehorgasztott fejjel indult el útjára a fiú.

Hirtelen feleszmélt. Lángvörös lett az arca.

— Ez a keverék pedig nem lesz leszállítva...

*

A doktor keveréke elkészült.

Laub szive az izgalomtól majd megszakadt, mikor a szekér elhagyta a telepet.

Hirtelen felugrott íróasztala mellől.

Utalványt írt 100 hektó borról, azzal szaladt a pincemesterhez.

— Rohonczy, — szólt kapkodva — hamar töltesse 100 hektót a németi-i mászlásból... Mire visszaövik, fogva álljon a kocsi!...

Elrohant a már elindított szállítmány után.

Rohonczy megszóvalta a fejét.

— A nagyapám se értené ezt a dolgot, ami itt megy, — dünnyögte, — pedig az borzasztó okos ember volt!... De ne szólj szám, nem fáj fejem!... Az utalvány itt van... Tegyenek amit akarnak az urak!...

— No mit tátjátok a zátokat! — korholta a munkásokat. — Elő a másik szivattyút, oszt teljék a transzport!... Rajta, ancvaj!...

Került-fordult, az utalványokat elkezelte és a raportkönyvbe helyezte. Már fogták a szállító-kocsi elé a lovakat, mikor Laub az udvarra ért. Szállítólevelet adott a kocsisnak.

Midőn pedig a szállítmány az udvart elhagyta, megtörülte verítékező arcát és az irodája felé indult.

Illés doktor édesapja szobája ablakából figyelte Laub intézkedéseit.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Midőn a teherkocsi elindult a telefonhoz lépett.

— Mondja Rohonczy, — kérdezte, — miért csak most ment el a honvédég bora?

— Az már egy órája elment, — hangzott a válasz.

— Hát ez, ami most ment ki, — kérdezte, — ez miéle szállítmány volt?

— Nem tudom, könyörgöm, — felelt a pincemester, — a Laub úr adta az utalványt.

— S hova küldte?...

— Nem mondta meg kérem

— Jó, — fejezte be a beszélgetést a doktor, — hozza fel a raktárkönyvet!

Levette a hallgatót, majd hirtelen apjához fordult:

— Látod apám, — szólt bosszúsan, — nekem mindig az volt a gyanum, hogy ez a te Laubod lop...

— Ugyan kérlek!... Ne ítélj ilyen könnyelműen! — válaszolt csendesen az apja. — Ez a fiú a kezem alatt nőtt fel s elhiheted én sem eszem a fejem lágyára!

— Mert vakon bízta! — pattogott a fiú.

Átvette a beépő titkárnőtől a raktárkönyvet.

— Ime! — szólt s Laub utalványát nyújtotta apja felé. — A diszponens úr utalványt ad, nem írja reá, mi rendeltetéssel, de kiküld 100 hektó bort a raktárból... Ilyen megrendelésről pedig nincs sem tudomásom. Szerencse, hogy véletlenül láttam... Holnapra már az utalvány is eltűnt volna!... Nem csoda tehát, hogy péáze van a takaréokban, amit bizonyára a mi borunkból sikkasztott össze!...

Emmi, aki a küszöbön állt, hallotta az utolsó szavakat.

— Mi az, — szólt szorongva, — ki sikkasztott?

— A te drágalátos barátod, — szólt gúnyosan Illés, — vagy azt hiszed nem láttam milyen bizalmasan beszéltek ma is az udvarban!?...

— Az nem lehet, — hebegett a leányka, — Mózes... Laub... Nem lehet sikkasztó!...

— Itt az utalvány! Elcsíptem!... Száz hektó bort akart megint el-sikkasztani!...

Emmi tétován forgatta a papirost.

A betűk kétségteetűen a Laub ismert vonásai...

— És ő mit mond? — kérdezte hirtelen.

— Látod Emmikém, — szólt csendesen az apa, — okosabb vagy mint én... Igazad van, kérdezzük meg őt!

Senki se szólt többet egy szót se.

A titkárnővel Laubot kérték, aki hamarosan az igazgatói irodába lépett.

Mélységes csend fogadta.

Illés törte meg a csendet:

— Mondja kérem, Laub úr, — szólt szárazon — hová küldte a 100 hektó bort?

— Az... az... — felelte akadozottan Laub — az... az én számomra kellett...

Kóhn szeme megdöbbenve siklott Emmi arcára, amely sápadtabb volt a viasznál.

— Értem, — szólt gúnyosan a doktor, — most legalább tudom, honnan lehet egy hivatalnoknak takarékönyve!

— Tudtommal, — szólt nyugodtan Laub, — még arról nem volt szó, hogy ez a bor ki van-e fizetve, vagy nincs?...

— Persze, hogy hirtelen kifizette, valószínűen egy másik hű alkalmazott értesítette, hogy az utalvány a kezében közé került!...

Laub lángvörösre vált arccal készült válaszolni, midőn a titkárnő lépett be.

— A hadtestparancsnokságtól vannak ezek az előszobában.

— Parancsoljanak az ezek, — szólott Kóhn a belépőkhöz, — miben lehetek szolgálomukra?

Az ételmező iszt üveget helyezett az asztalra.

Illés megdöbbenve ismerte meg a katonaságok adott bormintát.

— Ebben az ügyben jöttünk, — szólott komolyan az ételmezőtiszt, — mert ez nem bor, hanem a legkínzóbb olaszos hamisítvány!...

— Nem értem, — szólott Kóhn.

Illés körül forgott a szoba.

Nekéz csend ült meg a levegőt.

A végéért Laub törte meg a kínos csendet.

— Ez a minta a szállított borból való? — kérdezte csendesesen.

— Nem... Ez a mintabor, amelyet lepecsételten kaptunk... — válaszolt az ételmezőtiszt. — De mir a szállítványt is lepecsételte a rendőrségi hites vegyész.

— Mindegy!... — szólott ridegen a gazdasági főnök. — A minta elég! A többi lényegtelen!... Ez gázság!... Vakmerő csalás és hamisítás!...

— Bocsánat, ez teljesen lehetetlen!... Szerintem — szólott Laub — valami végzetes tévedés történt.

— Még pedig?...

— Vizsgáljuk meg a szállított bort...

A katonaság Laubból az aulába ült és a kaszárnyába hajtottak...

A család maradt az irodában.

Kóhn szinte dermedten ült íróasztala mellett.

Szóltalanul, szemrehányóan nézett hátra a fiára és remegő leányára...

Hosszabb csend után tenve ébe rejtette arcát.

— Végünk van!... — nyöszögött, két éjbeesetten, — Ezért kellett becsüben megöregednem, hogy ezt a szegényt megérjem!... Gázság!... Csalás!... Ezt én nem bírom túlélni...

A telefon csengetett.

Emmi a telefonhoz siet.

— Laub!... Maga az?!... A szállítvány rendben van?!... Nincsen baj?!... Hála a mindenható jó Istennek!... Kérem siessen haza, hogy mielőbb megnyugtassa édesapát!...

— Isteni csuda!... — szökött ki a doktor száján.

— Ez nem csuda... — vágott közbe Kóhn. — Ez a jó Isten, aki a bajba jutottakat megsegíti... Laub fiam érdeme ez!...

*

Laub lépett az irodába.

Emmi elé sietett és háláran szorította meg kezét.

Kóhn arcán csak most enyhültek meg az eltorzult vonások és némileg megnyugodva kérdezte:

— Hogyan hoztad rendbe ezt a dolgot, édes fiam?...

— Sikkasztottam!... — felelte halálos komolysággal a hűséges alkalmazott.

— Nem értem!... — felelte Kóhn.

— Előre megéreztem a bajt. És egy átvirrasztott éjszaka után határoztam el, hogy az első szállítványt elsikkasztom. S ha már a doktor úr ráött a sikkasztásra, most mir úgy is mindegy, elárulom, hogy azt a lipótvárosi pályaudvar raktárába rejtettem el.

— A Mindenható örökösödött felettünk!... — szolt Kohn.

— Én is köszönöm, — szolt meg hálálkodva a doktor.

— Ezért nem jár köszönet, — jegyezte meg kemény hangon a diszponens. — Én csak kötelességemet teljesítettem... De csak eddig!

— Eddig?!... kérdezte csodálkozással Kohn. — Hogyan érted ezt?

Laub, aki eddig önérzetesen és bátran beszélt, hangja hirtelen megcsuklott, ajka remegett.

— Tisztelettel bejelentem, hogy a cég szolgálatából kilépek... — és reszkető kezét nyújtotta gazdája felé. — Köszönöm az eddigi hozzájáruló atyai jószágát...

Kohn felugrott helyéről és görcsösen ragadta meg Laub kezét.

— Ezt nem lehet!...

Emmi elérékenyülve Laub elé állt:

— És el tudna hagyni engem, Mócsi?...

— Sikasztottam!... Nem tehetek másképen...

— Igaza van Mócsinak!... szolt huncutkásan a leány. — Sikasztónak büntetés jár... Örökrabságra ítéljük Mócsit!...

És Emmi be sem várva atyja válaszát, szíve teljes melegével ölelte át Laubot...

Kohn tarka zsebkendőjével takarta el örömtől könnyező szemeit, majd áldásra emelte kezét az ölelkező ifjú pár feje fölé...

— Úgy legyen!... — rebegte Kohn.

— Bocsáss meg Mócsi!... — szolt meg végre a doktor. — Sőt... Ezentul csak te mondd meg, hogy melyik a jó bor!...

A szerkesztő üzen:

Ring Vilem, Zilina.

Fia bármicvójához őszintén gratuláljuk. Az ifjú balbósz sok örömet okozzon kedves szülőinek.

Marzlinger Károlyné, Vrutyky

Resnyák Péterné, Zelicovce

Feleségemnek nagyon jól esett becses üzenetük, hogy az ő novelláit a legszívesebben olvassák.

Üdvözlétüket mélyen tisztelő kézcsoókkal szívélyesen viszonzom.

Dr. K. Béla, Budapest.

1. Nem vagyunk köpenyegfordítók. Mi azzal, hogy Stern Samunak édes-

anyja elhalálozása alkalmával részvétünket fejeztük ki, kétségtelen tanujelét adtuk annak, hogy mi becsületes palitikai ellenfelek vagyunk és nem személyes ellenségek. 2. Nem köszönte meg. Ha valaki udvari tanácsos, még nem bizonyos, hogy jó gyermekszobája volt.

Böhm Oszkár, Nova Bana.

Hálás köszönetemet fejezem ki azért, hogy egy előfizetőt szerzett nekünk. E megtisztelő támogatására büszkék vagyunk, mert az kétségtelenül igazolja, hogy lapunkkal meg van elégedve.

Öszinte zsidó szeretettel üdvözljük Önt!

Szórakozás, kacagás, jutalom!

Mult havi folyóiratunkban megjelent rejtvény megfejtése:

Göring halála után a mennyországban találkozik Mózással. Mester — kérdi diszkrétén Göring — most nem hallja senki, vallja be őszintén, úgy-e, hogy maga gyújtotta fel azt a kis csipkebokrot?!...

A helyesen megfejtők közül a következők kapnak jutalmat:

Regele Ferdinand 43.

Boros Pálné, Baia Mare, Vár-u. 21.

Ignatz Orenstein, Kosice, Zrinyi-u. 18. sz.

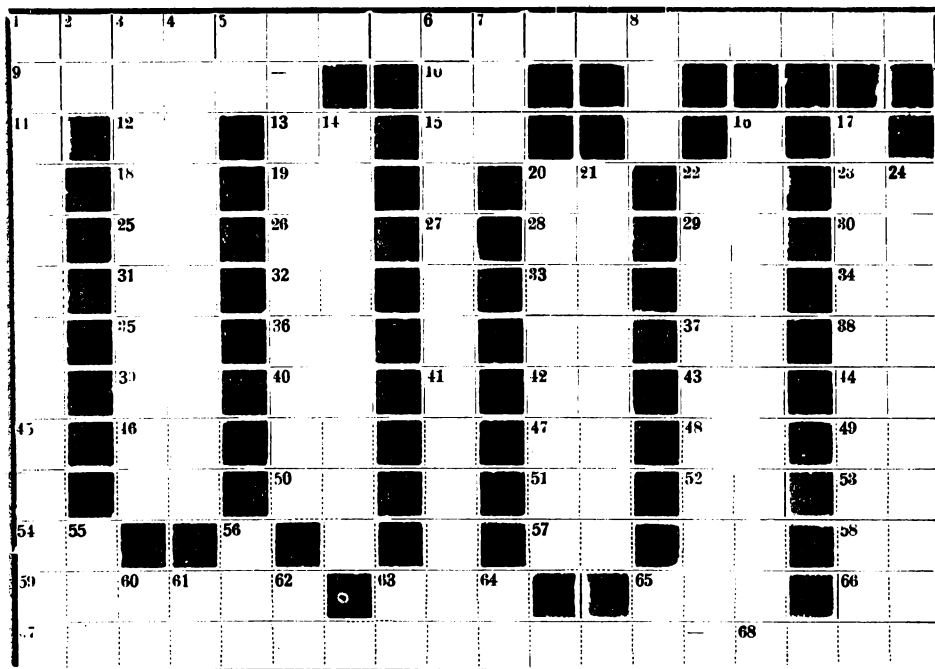
Weisz Hugo, Vrable.

Wertheimer Andor, Cesky Tesin, Illich-strasse 3.

Ármin Reich, Velká Bytca.

E havi rejtvényünk helyes megfejtőt ismét 5 gyönyörű zsidótárgyú re-

Beküldte: Drd. Jakobovits Jenő és neje, Carei. (Románia)

Vízszintes sorok.

- 1 3-ik királyunk és egyik szerzeménye.
- 9 Alexandriai származású görög tudósunk.
- 10 Kutya.
- 11—12 Járom.
- 13 E-vel spanyol exkirályné.
- 15 Én meg te.
- 18 Háziallat.
- 19 Vissza: feltételes kötőszó.
- 20 Tagadó szó.
- 22 . . . zet. francia zeneszerző.
- 23 Egészséges (é. h.).
- 25 = a 42. fordítottjával.
- 26 Vissza: névelő.
- 27 Mutató szó.
- 28 Tojás más nyelven.
- 29 H-val: szám.
- 30 Németországi rövidítés.
- 31 Kötőszó.
- 32 V-el: fém.
- 33 Vissza: mássalhangzó.
- 34 Á-val apostol.
- 35 Idegen és.
- 36 Á . . . a. szülőtlen.
- 37 Rag.
- 38 Latin magánhangzó.

39 Két R.

- 40 Ek.
- 41 Az ABC első betűje.
- 42 Keresztül.
- 43 Vissza: megfed.
- 44 Esek.
- 45 Névelő.
- 46 Fordítottja — fém.
- 47 A-val latin köszönés.
- 48 101 római számmal.
- 49 Jam.
- 50 A 16. függ. 2. és 10-ik betűje.
- 51 Kettő római számmal.
- 52 Hon mássalhangzói.
- 53 = 29.
- 54 Tarah innen vándorolt Kánaánba.
- 56 Személyes névmás.
- 57 A-val Jákob egyik fia.
- 58 Felkiáltó szó.
- 59 Kr. előtti híres szónok.
- 63 A föld- és szőlőművelés fel-találója.
- 65 O. A. U.
- 66 Egy románul.
- 67 Halhatatlan költőnk.
- 68 Színész.

Függőleges sorok.

- 1 Racionalista filozófus.
- 2 = 19.
- 3 Erdélyi író.
- 4 Kristályosodott gipsz.
- 5 Vissza: Autómárka.
- 6 Herzl így gondolja felépíteni a „Judenstal”-ot.
- 7 Viziállat.
- 8 Testrés.
- 13 Én — Nasira-i.
- 14 Eszter férje.
- 16 Europa ségénye.
- 17 Jeruzsálem lerombolójának apja (Kr. u. 69—79).
- 20 Operaénekes (Falstaff)
- 21 „Hontalan” tudós.
- 22 Simon messiás mellékeve.
- 24 Herzl országa.
- 55 ERI anagrammája.
- 56 Pénznem.
- 60 = 48.
- 61 Egy betű fonetikusan.
- 62 Felkiáltó szócska.
- 63 = 58.
- 64 Van benned is milliő.
- 65 Vissza: csapadék.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Uj István.*

Előfizetési ár. Egész évre 12.— P. —
Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugo-
szláviában 160.— dinár. Romániában
400 leu.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 84.
Telefon: 10-7-12.

Másodrendű papíron 25%-kal ol-
csóbb! Intézményeknek 30.— pengő. Klein S. nyomda, Budapest, VI. Lovag-utca 14.

Hotel Imperiál Prága

a Masaryk pályaudvarától

1 percnnyire

A magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó

EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstárugyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28

Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB

húsnagyvágó

כשר

mészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz.

(Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

Geduldiger Hugó

bélyeggyűgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szörmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14.

Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek.

Tekintse meg kirakatomat.

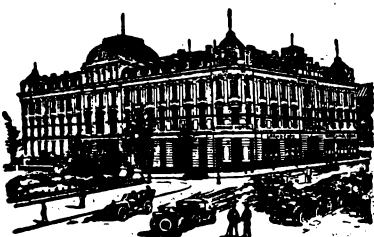
FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

**BUCAREST
GRAND-HOTEL**

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább, légkényelmesebb és legolcsóbb szállodája. Szobák 130 Lei-től.

A román királyság területére való bevitelt és terjesztést a
bucaresti román kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept 2-án kelt